

İlkokul ve Ortaokulda Çalışan Rehber Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Karşılaştıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri

Challenges and Solution Suggestions Encountered by Guidance Teachers Working in Primary and Secondary Schools in Values Education

Secra DURAK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Değerler Eğitimi, Türkiye.

secragonenc@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2844-5936

Abstract

The aim of this research is to reveal the difficulties encountered by school counselors working in primary and secondary schools in values education and their solution suggestions. Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in the research. The study group of the research consists of 10 guidance counselors working in primary and secondary schools in the 2022-2023 academic year. 8 of the counselors work in public schools and 2 work in private schools. While determining the study group, easily accessible case and criterion sampling, which are among the purposeful sampling methods, were used. Semi-structured interview forms were used in the research. Qualitative content analysis was used to analyze the data. Guidance teachers describe the difficulties they face in values education in their schools; They evaluated them under the themes of parent, teacher, student, administration, guidance counselor and activity process. In addition, they proposed solutions to the difficulties they encountered in values education in their schools under the themes of in-school responsibilities and out-of-school responsibilities. While they stated effective value teaching, cooperation, and eliminating the disruptions in the implementation process as in-school responsibilities, they expressed family-oriented solutions and other solution suggestions as out-of-school responsibilities.

Key words- Values education, Secondary school, Guidance teacher, Challenges and solution suggestions

Özet

Bu araştırmanın amacı ilkököl ve ortaokulda çalışan rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde karşılaştıkları zorlukları ve çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında ilkököl ve ortaokulda çalışan 10 rehber öğretmen oluşturmaktadır. Rehber öğretmenlerin 8'i devlet okulunda 2'si özel okulda görev yapmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum ve ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel içerik analizi kullanılmıştır. Rehber öğretmenler okullarında değerler

eğitiminde karşılaştıkları zorlukları; veli, öğretmen, öğrenci, idare, rehber öğretmen ve etkinlik süreci temalarında değerlendirmişlerdir. Ayrıca okullarında değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklara çözüm önerilerini okul içi sorumluluklar ve okul dışı sorumluluklar temalarında getirmişlerdir. Okul içi sorumluluklar olarak etkin değer öğretimi yolu, iş birliği yapma, uygulama sürecindeki aksaklıkların giderilmesi belirtilirken aileye dönük çözümler ve diğer çözüm önerilerini ise okul dışı sorumluluklar olarak ifade etmişlerdir.

Anahtar kelimeler- Değerler eğitimi, İlkokul ve ortaokul, Rehber öğretmen, Zorluklar ve çözüm önerileri

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu, değer kavramını; “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak ifade etmiştir (TDK, 2018). Sosyal denetim mekanizmalarından en önemlisi olan değerler, toplumsal bütünlüğün ayrılmaz unsurlarındandır. Bireyin hayatında hemen her şey bu değerlere göre algılanır ve yaşamın anlamı bu şekilde öğrenilir (Güven,1999:163–164). Değerler eğitimi bireylerin değerler eğitimine ilişkin bilgileri anlamaları, değerlerin önemini teşvik ederek, bireylerin beceri ve telkinlerini tercih etmek için açık ya da dolaylı bir şekilde yapılan okul temelli etkinlikler olarak kabul edilmektedir (Zbar of Zbar, Brown ve Bereznicki 2003: 2).

Temel değerlerin kazandırılması amacı; Türk Milli Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde açıkça görülür. Temel Kanunun başlangıcında millî eğitimin amaçları sayılırken ahlâkî, manevî değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlâk, ruh ve duyu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten bahsedilmektedir (Ekşi, 2003: 80).

Kumbasar ‘a (2011: 64) göre, son dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı ve farklı örgütlerin yaptıkları çalışmalar, değerler ve değerler eğitimine gösterilen hassasiyet ve önemin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Ancak, günümüz dünyasında değerlerde ortaya çıkan bozulma, sürekli artan şiddet olayları, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde görülen saygı ve güven eksikliği; Türkiye ‘de de değerler eğitimine yeteri kadar önem verilmediğini ve bu konuda oldukça fazla yol katedilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Aladağ 2009: 61).

Değerler eğitimi ilk olarak ailede başlar. Aile, çocuklara temel değerleri öğretme ve bu değerlere nasıl bağlı kalacaklarını gösterme konusunda ilk sorumludur. Aile içinde kazanılan değerler, bireyin kimliğini ve karakterini şekillendirir. Aile, çocukların değerleri anlamalarını, benimsemelerini ve bu değerlere bağlı kalabilmelerini sağlayarak toplumlarına olumlu katkılarda bulunmalarına yardımcı olur. Oladipo (2009)’a göre, ailelerin çocukla sağlıklı bir iletişim kurması, yoğun etkileşim içinde olması, çocuk herhangi bir ahlaki kuralı çiğnediğinde ailenin verdiği tepki, ahlaki kurallarla ilgili çocuğa açıklamalarda bulunması ve çocuktan ahlaki değerler kapsamında beklentilerini ifade etmelerinin sağlanması değer öğrenme sürecini kolaylaştırır. Teknolojinin gelişmesi, yaşam şartlarının değişmesi, sosyal medyanın ve internetin kullanımının artması ailelerin değerler noktasındaki sorumluluğunu arttırmaktadır. Günümüzde, ailelerin sağladığı eğitim etkinlikleri, bireylerin hızla değişen dünyaya ayak uydurabilmesi için yetersiz kalabiliyor. Bu nedenle, genç nesillerin gelişim sürecinde, okullar ve okuldaki eğitim etkinlikleri önemli bir rol oynuyor.

Değerlerin öğretilmesinde ve benimsenmesinde en etkili yollardan birisi eğitimidir. Eğitim kurumları, bireylere toplum içinde nasıl varlık göstermeleri gerektiği konusunda rehberlik eden kilit bir unsurdur. Erden'in (1998) ifadesinde vurgulandığı gibi, bu kurumlar, öğrencilere planlı ve programlı bir şekilde toplumun temel ilkelerini, dinamiklerini ve değer sistemini kazandırma görevini üstlenir. Okulların sorumlulukları arasında, öğrencilere belirlenmiş kurallara uyma

disiplini kazandırmak, okul programında açıkça ifade edilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek ve öğrencilerin ahlaki gelişimine katkıda bulunarak karakterlerini olumlu yönde etkilemek bulunmaktadır (Akbaş, 2008).

Değer eğitiminde öğretmenin önemli sorumluluğu ve etkisi bulunmaktadır (Aktepe & Yalçınkaya, 2016). Öğretmenler, sınıf ve okul ortamında, bilinçli ya da farkında olmadan, çocuklara kendi değer sistemlerini aktarmaktadırlar. Öğretmen sınıf içinde gerçekleştireceği tartışma, diyalog gibi etkinliklerle öğrencileri değerler hakkında bilgilendirir ve dikkatlerini değerler üzerine çekerek düşüncelerini sağlar. Sınıf içinde sevgi, güven ve iş birliğine dayalı bir atmosfer oluşturarak değer gelişimine katkıda bulunur (Lakshmi & Paul, 2018). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) öğretmenlerin değer eğitimi sürecindeki tutumlarını belirlemek üzere yaptıkları araştırmada değer öğreticisi olarak öğretmenlerin, öğrencinin bireysel, sosyal ve ailedeki değerleri keşfetmesinde yönlendirici ve rehber konumda oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Okuldaki paydaşlardan biri olan rehber öğretmenler; öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin desteklenmesi, kendilerini keşfetmeleri, duygusal, düşünsel, davranışsal düzeyde kapasitelerinin güçlendirilmesi, iyileştirme ve geliştirme danışman bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetini yürütür (MEB, 2020a). Rehber öğretmenler, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına odaklanarak onların daha sağlıklı, başarılı ve mutlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olurlar. Rehberliği öğrencinin başarılı ve mutlu olmasını sağlayacak bir kişilik gelişimine destek olma süreci olarak kabul ettiğimizde toplumsal ve ahlaki değerler kaçınılmaz olarak okullardaki rehberlik etkinliklerinin referans noktalarından birini oluşturmak durumundadır (Meydan, 2012). Rehber öğretmenler, öğrencilere, kendi değerleriyle ilgili düşünme ve duygusal farkındalıklarını artırma fırsatı sunarlar ve öğrencilerin değerlerini anlamalarına, içselleştirmelerine ve bu değerlere dayalı yaşam becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunur.

İlkokul kademesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; öğrencinin okula uyum sağlaması, eğitim ortamlarına ve öğrenmeye yönelik olumlu tutum geliştirmesi, öğrenmeyi öğrenme ve öğrendiklerini aktarmaya yönelik bilişsel beceriler kazanması, kendini tanıması, özgüven geliştirmesi, duyguları tanıma ve ifade etme, arkadaş edinme, problem çözme gibi becerileri kazanması amacıyla yürütülür (MEB, 2020b).

Ortaokul kademesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; öğrencinin arkadaşlık ilişkisi kurma ve geliştirme, karar verme, sorumluluk alma ve çatışma çözme gibi yaşam becerileri kazanması, ergenlik dönemindeki değişimlere uyum sağlaması, kendine uygun öğrenme yöntemleri doğrultusunda çalışma becerileri geliştirmesi, ilgi, yetenek ve kişilik özellikleri ile güçlü ve zayıf yönlerini fark ederek kariyer hedefleri doğrultusunda üst öğrenim kurumlarına yönelmesi amacıyla yürütülür (MEB, 2020c).

Değerler eğitimi ilköğretimde rehberlik ders ve etkinlikleri, sosyal kulüpler ve toplum hizmetleri ile ortak amaç ve çalışma alanına sahiptir. Bu birlikteliğe rağmen rehberlik programlarının ve sosyal kulüp çalışmalarının değerler eğitimi ile program temelinde etkili bir şekilde ilişkilendirilebildiğini söylemek zor görünmektedir (Meydan, 2012).

Bireyin duygu, düşünce, davranış ve tutumları ile uyum içinde olmasını sağlama, hayatı anlamlı kılma, sağlıklı, başarılı, mutlu bireyler ve toplumlar oluşturma rehberlik ve psikolojik danışmanın ve değerler eğitiminin benzer amaçlarındandır. Rehber öğretmenler, öğrencilerin duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini desteklemek için çalışırlar. Bu, öğrencilerin değerleri anlayışla uygulamalarına ve olumlu davranışlar geliştirmelerine yardımcı olur. Rehber öğretmenler, öğrencilerin karakter gelişimini desteklemek, olumlu davranışları teşvik etmek ve

toplumda daha iyi birer vatandaş olmalarına yardımcı olmak için kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, değerler eğitimi programlarının başarılı bir şekilde uygulanmasında rehber öğretmenlerin katkıları büyük önem taşır.

Literatür incelendiğinde Yılmaz, (2022)'ın “değerler eğitiminin okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine yansımaları” adlı çalışmasına rastlanmaktadır. Bu çalışmada farklı kademelerdeki 32 rehber öğretmenle görüşülüp 51 okulun yıllık rehberlik planları incelenmiştir. Bu çalışmada, rehber öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda öğrencilere yönelik yapılan çalışmaları ve sınıf rehberlik programlarında değerler eğitimi uygulamalarının vurgulanmasını faydalı bulduğu, ancak bu programlarda istenilen değerler eğitimi çalışmalarının nasıl uygulanacağı konusunda rehber öğretmenlere yeterli açıklamanın yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ise sadece ilkököl ve ortaokulda çalışan rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Okuldaki önemli paydaşlardan rehber öğretmenlerin, değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin alınmasının okullarda uygulanmak istenen değerler eğitimi çalışmalarının kalitesinin artırılmasında önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada “Rehber öğretmenler değerler eğitimi konusunda hangi sorunu yaşamaktadır? Bu sorunlara karşı çözüm önerileri nedir?” sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada ilkököl ve ortaokulda çalışan rehber öğretmenlerin okullarında değerler eğitiminde karşılaştıkları zorlukları ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgu bilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, tamamen yabancı olmadığımız, farkında olduğumuz ancak tam anlamıyla kavrayamadığımız olayları ve durumları derinlemesine anlamamıza olanak tanıyan bir nitel araştırma desendir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Fenomenolojik araştırmalar fenomenin tecrübe edilme şekillerindeki temel farklılıklara odaklanır. Çalışmaların sonuçlarında bu farklılıkları ortaya koyan kavramsal kategoriler oluşturulur ve bu kategorileri birbiri ile ilişkilendirilir (Trigwell, 2000). Fenomenoloji deseni kullanılan araştırmalar, kesin sonuçlar ortaya koymasa da belirli bir durum veya olayın daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilecek önemli veriler elde edilmesine imkan tanır. Bu bağlamda, bu çalışmaların hem literatüre hem de uygulama alanına önemli katkılarda bulunabileceği söylenebilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada fenomen olarak alınan durum rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileridir. Araştırmaya katılan her bir rehber öğretmenin okullarında değerler eğitimi çalışmalarını yürütürken karşılaştıkları zorlukları derinlemesine tespit etmek, bu zorluklara ilişkin çözüm önerilerini ortaya çıkarmak nedeniyle fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

Çalışma / Katılımcı Grubunun Belirlenmesi

Fenomenoloji çalışmalarında kesin bir katılımcı sayısı olmamakla birlikte genel görüş bu tür çalışmalarda sonuca ulaşmak için uzun görüşmeler veya birden fazla görüşme seansları yapılabileceği için örnekleme katılan kişi sayısının sınırlı tutulması yönündedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında ilkököl ve ortaokulda çalışan 10 rehber öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırma grubuna katılan kişiler belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum ve ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Görüşme yapılan öğretmenler, araştırmacıların kolay ulaşabileceği çevrelerden seçilmiştir. Bunun yanı sıra en az 3 yıl görev yapmış olma ölçütü alındığı için ölçüt örnekleme de yapılmıştır. Zira ölçüt örnekleme yöntemi

çalışmaya dahil olan katılımcıların problemle ilgili olarak önceden belirlenmiş niteliklere sahip kişiler arasından seçilmesidir (Büyüköztürk, Akgün, Karadeniz, Demirel ve Kılıç Çakmak 2020).

Tablo 1. Çalışma/Katılımcı grubun özellikleri

Katılımcı	Görev yaptıkları şehir	Kıdem yılı	Okul Kademesi	Okul türü
Ö1	Şanlıurfa	3	Ortaokul	Devlet
Ö2	Sakarya	8	Ortaokul	Devlet
Ö3	Sakarya	11	Ortaokul	Devlet
Ö4	Şırnak	6	İlkokul	Devlet
Ö5	Sakarya	8	Ortaokul	Devlet
Ö6	Şırnak	7	Ortaokul	Devlet
Ö7	Diyarbakır	8	İlkokul	Devlet
Ö8	Şırnak	7	İlkokul	Devlet
Ö9	Sakarya	6	İlkokul	Özel
Ö10	Sakarya	7	İlkokul	Özel

Veri Toplama Araçları, Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Veri toplama aracının geliştirilmesi ve verilerin toplanması

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları çalışmada derinlemesine inebilme imkânı veren, katılımcıya kendisini rahatça ifade etme imkânı sağlayan bir görüşme yöntemidir (Patton, 2018). Bu metotta araştırmacı mülakat sorularını mülakata başlamadan önce hazırlar, fakat bireyler ve koşullara bakarak bazı esneklikler sağlayabilir. Önceden hazırlanmış olduğu soruları yeniden düzenleyebilir veya sorular hakkında geniş tartışmalara izin verebilir. Kısaca, yarı yapılandırılmış mülakatta soruların sırasını değiştirebilme ve soruları daha ayrıntılı olarak açıklayabilme olanakları vardır (Çepni,2014).

Değerler eğitimi ve rehberlik ve psikolojik danışma alanında uzman görüşleri alınarak hazırlanan araştırma soruları, önce 2 rehber öğretmenle pilot görüşme yapılarak uygulamaya tabi tutulmuş, pilot görüşmelerin incelenmesiyle sonda sorular eklenmiş ve görüşme soruları düzenlenerek görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu bağlamda katılımcılara;

1. Okulunuzda değerler eğitimi çalışmalarında hangi sorunları yaşıyorsunuz?
2. Okulunuzda değerler eğitimi çalışmalarında karşılaştığımız sorunlara ilişkin nasıl çözümler buluyorsunuz?

Soruları yöneltilmiştir.

Görüşmeler yüz yüze ve internet ortamı görüşmesi şeklinde yapılmıştır. Her bir katılımcı ile yaklaşık 30 dakikalık görüşmeler yapılmış, verilerin doğru şekilde aktarılması için katılımcıların izinleri alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Verilerin analizi sırasında ihtiyaç duyulan durumlarda katılımcılara tekrar ulaşılarak görüşme formlarına eklemeler yapılmıştır. Bu sürelerle beraber araştırmada toplam yaklaşık 350 dakikalık görüşme yapılmıştır. Görüşmeler yazıya geçirildikten sonra katılımcılara tekrar inceletilerek katılımcı teyidi sağlanmıştır.

Araştırmanın veri toplama süreci aşamaları tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Veri Toplama Süreci*

	Uygulama Aşaması	Uygulama Tarihi
1	Görüşme sorularının hazırlanması	Ekim 2022
2	Pilot uygulama yapılması	Ekim 2022
3	Görüşme sorularına son şeklinin verilmesi	Kasım 2022
4	Katılımcı grubun belirlenmesi	Kasım 2022
5	Katılımcılar ile görüşmelerin yapılması	Aralık 2022
6	Görüşme ses kayıtlarının yazıya dökülmesi	Aralık 2022

Verilerin analizi

Toplanan verilerin analizinde nitel içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde, temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Çepni,2014). İçerik analizi veri işleme, verilerin kodlanması, tema oluşturma, verileri görsel hale getirme ve yorumlama aşamalarıyla gerçekleştirilmiştir.

Veri İşleme. Her bir öğretmene numara verilerek (Ö1, Ö2...Ö10) görüşme formları bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu sürede yazıya dökülen içerikler defalarca okunarak kodlamaya zemin hazırlanmıştır.

Verileri Kodlama. İşlenen verilerde ön plana çıkan anlamlar kavram ya da kelimelere indirgenmiştir. Örneğin; “bazı öğrenciler bu etkinliklere katılmak istiyor özgüveni yüksek ama sizin katılmak istediğiniz, gelişmesini istediğiniz öğrenciler bu etkinliklere katılmak istemiyor, ilgisini çekmiyor.” söyleminden hareketle “isteksizlik” kodu çıkarılmıştır.

Tema Oluşturma. Ortaya çıkan kodlardan birbirine yakın olanlar bir araya getirilerek alt temalara, alt temalardan birbirine yakın olanlar bir araya getirilerek temalara ulaşılmıştır. Örneğin, rehber öğretmenlerin okullarında değerler eğitiminde veliden kaynaklanan zorluklara baktığımızda; “değerleri kazandır (a)mama,” “bilinçli olmama”, “model olmama” kodları bir araya getirilerek ‘ailenin eğitimsizliği’ alt teması oluşturulurken, “isteksizlik” ve “yoğunluk” kodları bir araya getirilerek “katılım göstermeme” alt teması oluşturulmuştur. Bu alt temalar bir araya getirilerek “veliden kaynaklanan zorluklar” temasına ulaşılmıştır. Bazı temalarda ise alt tema bulunmamaktadır. Örneğin; “öğretmenlerden kaynaklanan zorluklar”; “vakit sıkıntısı”, “gerekli ilgiyi göstermeme” ve “iş yükü” olarak kodlanmıştır.

Verileri görsel hale getirme. Oluşturulan kod ve temalar bağlamında verilerin rahat anlaşılması kolay yorumlanması amacıyla kavram haritaları ve tablolar oluşturulmuştur.

Yorumlanma. Oluşturulan kavram haritalarındaki kod ve temalar yorumlanmış ve öğretmenlere ait söylem örnekleriyle ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Araştırmada inandırıcılığı (iç geçerlilik) artırmak için öğretmenlerin söylemleri her iki araştırmacı birlikte değerlendirilerek kodlar oluşturulmuş, kodlardan da ortak temalara

ulaşmıştır. İçerikleri kavramsallaştırmada fikir ayrılığına düşünülen konularda literatürdeki en yakın anlamı kullanılmaya çalışılmıştır. Örneğin rehber öğretmenin branşından kaynaklanan zorluklarda; ‘okul rehberlik çerçeve planının yoğunluğu’, ‘alanın genişliği’, ‘öğrenci veli ve öğretmenlere ayrı çalışma yapmanın zorluğu’, ‘rehber öğretmenin yetersizliği’ kodlarına uygun olarak literatüre bakılarak ‘alanın özelliği’ alt teması uygun görülmüştür.

Ayrıca araştırmanın iç geçerliliğini artırmak amacıyla da katılımcı teyidi/üye kontrolü yapılarak katılımcılardan, araştırmanın ortaya koymadığı bulgular için sık sık geri dönütler alınmıştır. Üye kontrolü ya da katılımcı teyidi, katılımcıların araştırma sonuçlarını, kendi görüşlerini gerçekten ortaya koyup koymadıkları konusunda değerlendirme fırsatı sunmaktadır (Başkale, 2016).

Araştırmanın dış geçerliliğinin sağlanması amacıyla da örneklem seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme ile en az 3 yıl görev yapmış rehber öğretmenlerle görüşülmüştür. En az 3 yıl görev yapma ile sınırlandırmadaki amaç değerler eğitimi çalışmalarını yürütmeleri, karşılaştıkları zorlukları tespit etmeleri ve çözüm bulmaları için belli bir süre görev yapmış olmalarının gerekliliğidir.

Öte yandan sık sık öğretmen söylemlerine yer verilerek çalışmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

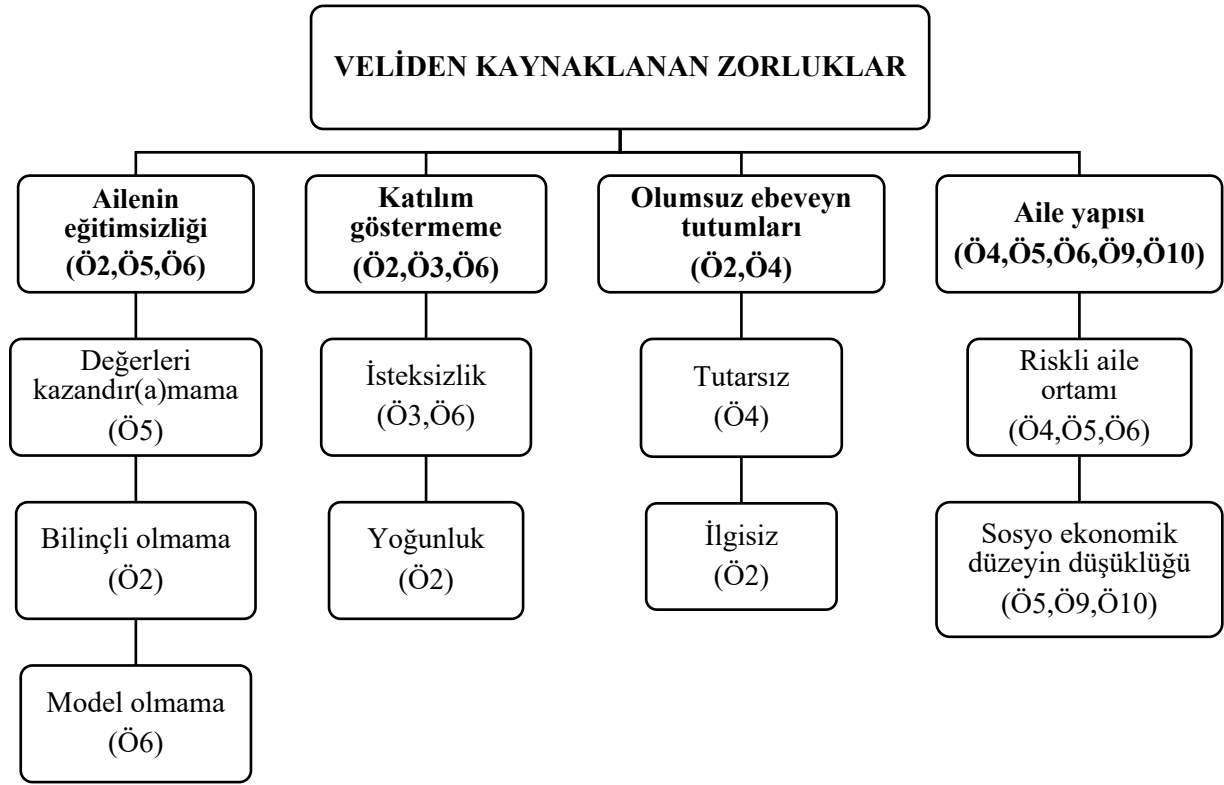
Rehber Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Karşılaştıkları Zorluklar

Rehber öğretmenler okullarında değerler eğitiminde karşılaştıkları zorlukları veli, öğretmen, idare, rehber öğretmen ve ekinlik süreci temalarında değerlendirmişlerdir.

Tema 1: Veliden Kaynaklanan Problemler

Katılımcılar veliden kaynaklanan zorlukları; ailenin eğitimsizliği, katılım göstermeme, olumsuz ebeveyn tutumları, aile yapısı, alt temalarında ifade etmişlerdir. Alt temalar da kendi içinde kodlara ayrılmıştır. Aşağıda yer alan Şekil 1 bu durumu betimlemektedir.

Şekil 1. Rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde veli kaynaklı yaşadıkları zorluklar

Alt Tema 1: Ailenin Eğitimsizliği

Rehber öğretmenler ailenin eğitimsizliği bağlamında yaşanan zorlukları; değerleri kazandır(a)mama, bilinçli olmama, model olmama, olarak belirtmişlerdir.

Kod 1: Değerleri kazandır-a-mama

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları ailelerin küçük yaşlardan itibaren değerleri kazandır(a)mamasını değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklar olarak ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Ö5 ‘Değerlerin birçoğunu çocuk almamış olarak geliyor buraya ve biz ortaokuluz çocukların gelişim dönemleri de önemli bu çocuğun soyut düşüncesi gelişmiş pek çok şeyi almış, pek çok dönemi atlattmış olarak geliyor buraya. Bizim ona değerler eğitimini vermemiz birazcık daha zorlaşıyor.’ diyerek ailelerin küçük yaşlarda değerleri kazandırmaya çalışmamasının sonraki yıllarda değerleri aktarmada zorluklara sebep olduğunu ifade etmiştir.

Kod 2: Bilinçli olmama

Velilerin bilinçli olmaması sebebiyle değerlerin kalıcı olmadığını ifade eden Ö2 “Yüzeysel de olsa biz değerleri kazandırıyoruz ama bunun devamını sağlamak için çocuğun bunu evde de görmesi gerekiyor. Ailesinde bu yoksa biz istediğimiz kadar etkinlik yapalım kalıcı olmuyor. Çünkü bu hayatın içinde bebeklikten itibaren çocuğun görmesi gerekir ki etkili olsun. Aile kavramı düzelmedikten sonra bir sonuç elde etmek zor oluyor.” diyerek düşüncesini dile getirmiştir.

Kod 3: Model olmama

Ailelerin model olmaması konusunda Ö6: “*Bizim öğrencilerimizde çok fazla yalan söyleme davranışı var bunun nedenine indiğimizde ailede yalan söyleme davranışı olduğunu görmüştük.*” diyerek öğrencilerin olumsuz davranışlarının kaynağının veli olduğunu ifade etmiştir.

Alt Tema 2: Katılım Göstermeme

Rehber öğretmenler okulda değerler eğitimine ilişkin yapılan çalışmalara velilerin katılım göstermemesine dair zorlukları; isteksizlik, yoğunluk olarak ifade etmişlerdir.

Kod 1: İsteksizlik

Velilerin isteksiz olmasını yapılan çalışmaların sonuca ulaşmada zorluk olarak görülmüştür. Konuyla ilgili olarak Ö3: “*Veli isteksiz okula gelmek istemiyor bu da çalışmaların sonuca ulaşmasını zorlaştırıyor.*” diyerek bu konuda yaşadıkları zorlukları ifade etmişlerdir.

Kod 2: Yoğunluk

Velilerin yoğunluktan ötürü katılım göstermemesi iş birliği içinde hareket edilmesini zorlaştırmaktadır. Örneğin; Ö2: “*Bir etkinlik var, dediğimizde katılım çok az oluyor. Veliler ev işi, çocuk var gibi bahaneler buluyorlar.*” diyerek velilerin çeşitli bahaneler yapılan etkinliklere katılmamasından ötürü zorluk yaşadığını ifade etmiştir.

Alt Tema 3: Olumsuz Ebeveyn Tutumları

Olumsuz ebeveyn tutumları konusunda rehber öğretmenler ailelerin tutarsız olması ve ilgisiz davranmasını veliden kaynaklı zorluk olarak görmüştür.

Kod 1: Tutarsızlık

Tutarsız ebeveyn tutumları konusunda Ö4: “*Biz ve veli arasında tutarsızlık olabiliyor. Mesela dürüstlük değerini kazandırmak istediğimizde anne ve baba tutarsız davrandığında bizim verdiğimiz değer havada kalabiliyor.*” diyerek verilen değerlerde tutarlılık olmamasının değerlerin kalıcı olmasını olumsuz etkilediği tespitinde bulunmuştur.

Kod 2: İlgisizlik

İlgisiz ebeveyn tutumları konusunda Ö2; *Ailesi bilinçli olan çocuklarda vermek istediğiniz değeri kazandırabilirsiniz ama ailesi duyarlı değilse, ilgili değilse çocuğun buna aksi davranışlar yaptığını da daha sonra görebiliyoruz.*” diyerek görüşünü dile getirmiştir.

Alt Tema 4: Aile Yapısı

Bu konuda rehber öğretmenler yaşadıkları zorlukları riskli aile ortamı ve sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması şeklinde ifade etmişlerdir.

Kod 1: Riskli Aile Ortamı

Ailelerin kalabalık, parçalanmış olması, sorunlarını şiddet yoluyla çözen profilde olması değerler eğitimine dönük çalışmaların sonuca ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu konuda Ö5:

“Benim buradaki aile profilim şiddet eksenli ve parçalanmış aileler. Bu aile profili içinden dolayısıyla birçok değeri almamış olarak geliyor çocuk, bizim ona değerleri kazandırmamız biraz daha zorlaşıyor.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Yine bu konuda Ö4: “Çocuklarımız kalabalık ailelerde bulunan çocuklar, çevrede buna pek müsait değil.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Aile yapısı konusunda Ö6: Aileyle de görüşüyoruz ama ailenin yapısını değiştirmedik için pek de etkili olmuyor. Yalan söyleyen öğrencimiz vardı. Nedenine baktığımızda aileden kaynaklandığını görmüştük.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Kod 2: Sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü

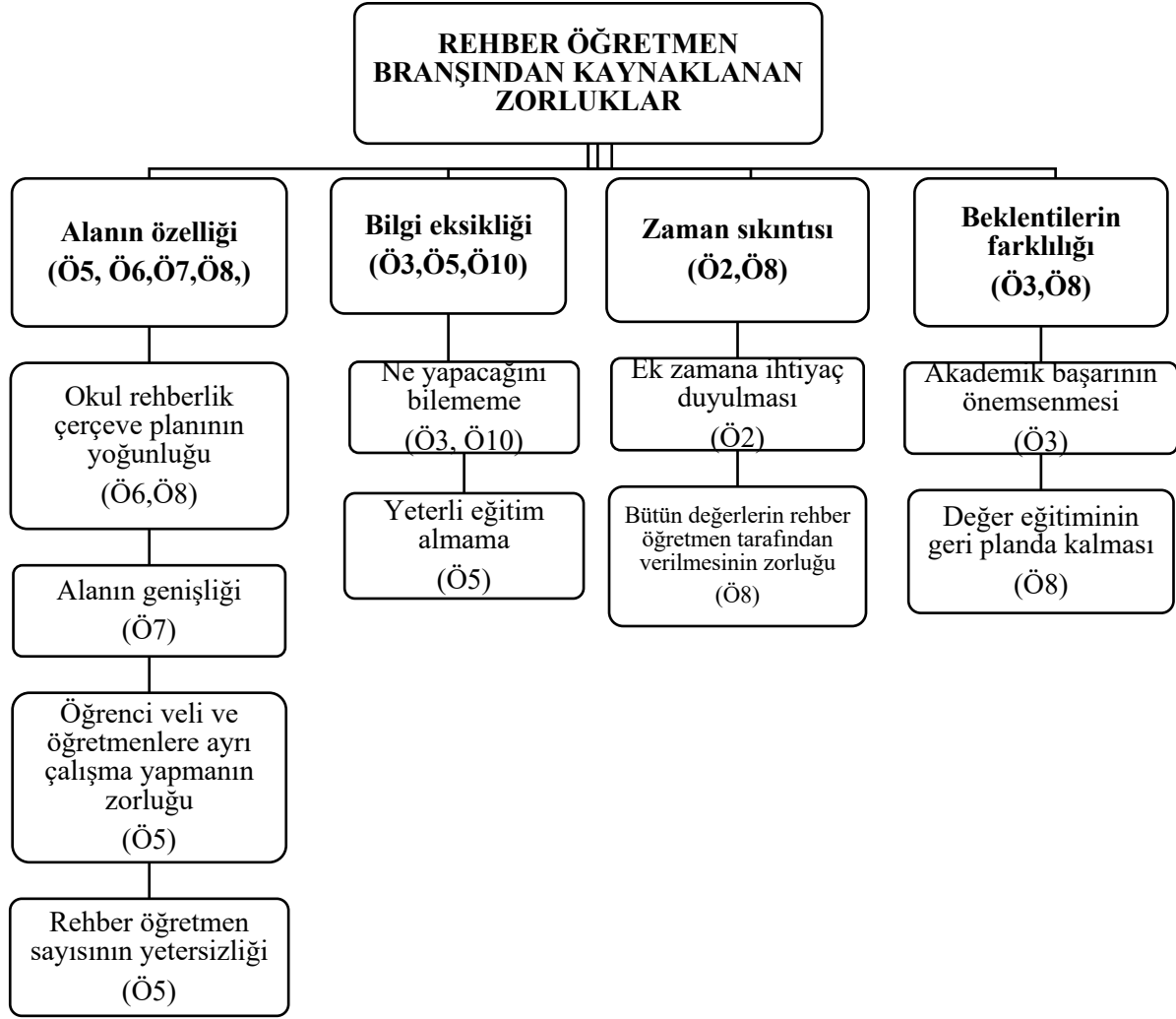
Rehber öğretmenler, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olmasını değerler eğitimi çalışmalarında karşılaştıkları zorluk olarak açıklamıştır. Bu konuda Ö5 “Ben ilk değer kavramının ailenin içerisinde verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Evet okulda da bir şeyler yapılabilir ama aile sosyal ekonomik düzey olarak olumsuz şartları barındırması çalışmaların etkili olmasını zorlaştırıyor.” ifadesiyle bu durumu açıklamıştır.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan velilerin bulunduğu okullarda çalışan rehber öğretmenler de veliden kaynaklanan zorluklar yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Ö9: “Veli boyutunda pek zorlanmıyoruz. Potansiyel olarak bizim okulumuzla ilgili bir durum olabilir. Özel okul olmamızın da belki etkisiyle velilerimiz yapılan etkinliklere katılım sağlıyorlar.” diyerek velilerin sosyo-ekonomik düzeyinin yüksek olmasının etkinliklere katılımı arttırdığını dile getirmiştir. Yine konuyla ilgili olarak Ö10: Bizim hitap ettiğimiz kitle aslında dışarıdaki kitleden biraz daha farklı. Yani bize çocuğunu gönderen veliler belli eğitim düzeyinde, çocuklarını belli formasyonla yetiştiren veliler. Böyle olunca bizim alanda aslında çok büyük problemler dediğimiz problemler olmuyor” diyerek velilerin sosyo- ekonomik düzeyinin yüksek olması sebebiyle büyük problemler yaşamadığını ifade etmiştir.

Tema 2: Rehber Öğretmen Branşından Kaynaklanan Zorluklar

Rehber öğretmenler, rehberlik ve psikolojik danışma alanının özelliği, değerler eğitimi konusunda bilgi eksiklerinin olması, zaman sıkıntısı yaşamaları ve okullarda beklentilerin farklı olması sebebiyle değerler eğitimi çalışmalarını yürütürken zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Aşağıda yer alan Şekil 2 bu durumu betimlemektedir.

Şekil 2. Rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde branşlarından kaynaklı yaşadıkları zorluklar

Alt Tema 1: Alanın Özelliği

Rehberlik ve psikolojik danışma alanının özelliğinden ötürü rehber öğretmenler zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorlukları; “okul rehberlik çerçeve planının yoğunluğu”, “alanın genişliği”, “öğrenci veli ve öğretmenlere ayrı çalışma yapmanın zorluğu”, “rehber öğretmenin yetersizliği” şeklinde ifade etmişlerdir.

Kod 1: Okul rehberlik çerçeve planının yoğunluğu

Rehber öğretmenler okul rehberlik çerçeve planı doğrultusunda yapılan çalışmaların yoğun olması sebebiyle değerler eğitimi çalışmalarını yapmakta zorlanmışlardır. Bu konuda, Ö6: “Planımızın yoğun olmasından herhangi bir çalışma yapmadık değerler eğitimine dönük. Benim kendi rehberlik planımda olan değerler eğitimiyle ilişkili diyebileceğim çalışmalar vardı. Akran zorbalığı, iletişim becerileri gibi” diyerek planının yoğun olmasından ötürü ayrı bir çalışma eklemediğini ancak kendi planındaki bazı çalışmaların değerler eğitimiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Başka bir rehber öğretmeni ise Ö8: “*Bütün değerleri vermeye çalışırsak program çok yoğun olur ve yapılması zor olur.*” diyerek okul rehberlik planında değerler eğitime yönelik çalışmalara çok fazla yer ayırmanın zor olduğundan söz etmiştir.

Kod 2: Alanın genişliği

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanın geniş olması sebebiyle Ö7: “*Değerler eğitimi çalışmalarını rehberlik planıma koyuyorum ama açıkçası zaten çok fazla iş yükümüz olduğu için bu da ekstra zaman alıyor çünkü bütün sınıflara girmek o sınıflarda etkinlik yapmak, onun kontrolünü sağlamak ciddi anlamda zaman gerektiriyor. Rehberlik o kadar geniş bir alan ki çoğu zaman fırsat bulamıyorsun. Çünkü kriz odaklı şeylerde oluyor.*” diyerek okul rehberlik planına değerler eğitimi çalışması eklemesinin iş yükünü arttıracığını şu ifade etmiştir.

Kod 3: Öğrenci veli ve öğretmenlere ayrı çalışma yapmanın zorluğu

Rehber öğretmenlerin öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik belirlenen rehberlik hedefleri doğrultusunda ayrı çalışmalar yapmaları gerektiğinden değerler eğitimi çalışmalarını yürütmekte zorlanmaktadırlar. Örneğin; Ö5: “*Bakanlığın, ilin ve okulun belirlediği rehberlik hedefleri doğrultusunda her veliye, öğrenciye, öğretmene ayrı ayrı etkinlik yapmamız zorunlu olduğundan çalışmalarımı yetiştirmekte zorlanıyorum, değerler eğitimi çalışmalarını da ekstra yapmam pek mümkün görünmüyor.*” diyerek ek çalışmalara vakit ayırmanın güçlüğünden söz etmiştir.

Kod 4: Rehber öğretmen sayısının yetersizliği

Kalabalık okullarda rehber öğretmen sayısının yetersiz olması sebebiyle, Ö5: “*Ben değerler eğitimiyle ilgili çalışmalara yetişemiyorum. Çünkü okulun tek rehber öğretmeniyim*” diyerek okulunda tek rehber öğretmen olması sebebiyle değerler eğitimi çalışması yapamadığını ifade etmiştir.

Alt Tema 2: Bilgi Eksikliği

Rehber öğretmenler değerler eğitime dair bilgi eksikliklerinin olduğu düşünmektedir. Bu nedenle ne yapacaklarını bilmediklerini ve yeterli eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

Kod 1: Ne yapacağını bilememe

Rehber öğretmenler, değerler eğitiminin öğrencilere nasıl verilebileceği konusunda bilgi eksikliğinin olduğunu düşünmektedir. Bu konuda Ö3: “*Ben bilmiyorum, tam olarak ne yapacağım konusunda bir bilgiye sahip değilim.*” diyerek bu konuda bilgilerinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Ö10 ise kendi alanıyla doğrudan ilgili olmadığı şu sözlerle; Ö10: “*Bizim okulumuzda değerler eğitimi dersi var ve bu derse din kültürü öğretmenleri giriyor. Bence bu işi en iyi değerler eğitimi yapar. Ben bilmediğim bir alana dahil olmak öğrencide bilgi karmaşasına sebep olmak istemem.*” diyerek din kültürü öğretmenlerinin değerler eğitimi çalışmaları yaptığını kendisinin bilgi eksikliğinin olduğunu dile getirmiştir.

Kod 2: Yeterli eğitim almama

Yeterli eğitim almama konusunda Ö5: “*Ben değerler eğitimi ile ilgili etkinlik anlamında olsun materyal anlamında olsun, lisans eğitiminde bununla ilgili bir eğitim verilmedi bize.*” diyerek üniversitede eğitim almadığını, materyal bulma ve etkinlik anlamında bilgi eksikliğinin olduğunu belirtmiştir.

Alt Tema 3: Zaman Sıkıntısı

Rehber öğretmenler zaman sıkıntıları sebebiyle de değerler eğitimi çalışmalarına vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun için ek zamana ihtiyaç duyduklarını ve bütün değerlerin rehber öğretmen tarafından verilmesinin zor olduğunu ifade etmişlerdir.

Kod 1: Ek zamana ihtiyaç duyulması

Bazı rehber öğretmenler okullarda değerler eğitimi çalışmalarının yapılması için ayrı bir zamana ihtiyaç duyulması sebebiyle değerler eğitimi çalışmalarını yapmakta zorluk çektiklerini söylemiştir. Örneğin Ö2: *''Ben okul rehberlik planıma değerler eğitimiyle ilgili bir çalışma eklemedim. Zaman anlamında yapabileceğimi düşünmedim. Kendi planımdaki çalışmalardan ona ekstra zaman ayırabilir miyim diye düşündüm.''* diyerek vakit sıkıntısı yaşayacağını düşünerek planına değerler eğitimi çalışması eklediğini belirtmiştir.

Kod 2: Bütün değerlerin rehber öğretmen tarafından verilmesinin zorluğu

Sadece belli değerlerin verilebileceğini Ö8: *''Bazı değerlerle ilgili etkinlik yapılabilir ama bütün değerlerin rehber öğretmen tarafından verilmesi zor. Çünkü zaman çok kısıtlı.''* cümleleriyle ifade etmiştir.

Alt Tema 4: Beklentilerin Farklılığı

Bazı okullarda beklentilerin farklı olması değerler eğitimi çalışmalarının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Akademik başarıya önem verilmesi, değer eğitiminin geri planda tutulması bu beklentilerin farklılığından kaynaklanmaktadır.

Kod 1: Akademik başarıya önem verilmesi

Rehber öğretmenler, okullarda akademik çalışmaların ön planda tutulması sebebiyle değerler eğitimi çalışmalarının yapılmadığını belirtmiştir. Velilerin akademik alana dönük taleplerinin olduğunu Ö3: *''Değerler eğitimine dair çok fazla çalışma almadım. Akademik başarıya yöneliyorum okulun başarısı düşük olduğu için velinin isteği de bu yönde oluyor çocuğunun akademik açıdan iyi olmasını istiyor.''* sözleriyle açıklamıştır.

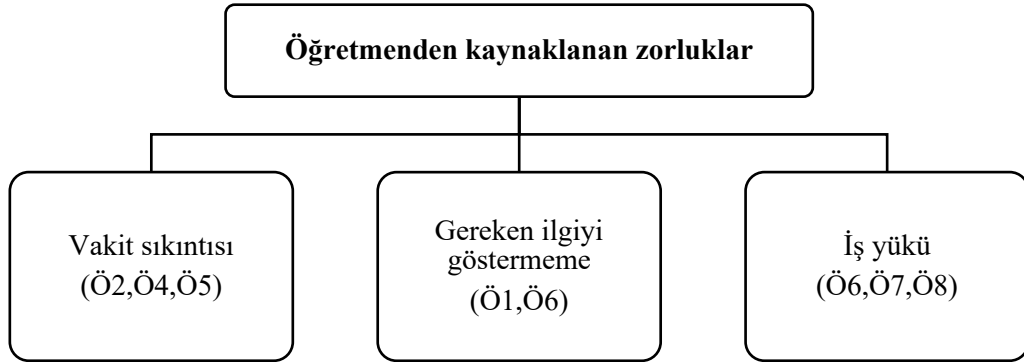
Kod 2: Değer eğitiminin geri planda kalması

Bazı okullarda değerler eğitimini öğrencilere kazandırmak geri planda kalınca rehber öğretmenler çalışmalarında okuldaki genel algıya göre çalışmalarını yürütmüştür. Örneğin; Ö8: *''Şu an ki okulumun profili biraz daha farklı, merkezde olan, akademik başarının ön planda olduğu bir okul. Değerler sanki ikinci planda kalıyor gibi bir algı var ''* diyerek bu konudaki görüşlerini açıklamıştır.

Tema 3: Öğretmenden Kaynaklanan Problemler

Rehber öğretmenler, öğretmenden kaynaklı zorlukları, vakit sıkıntısı, gereken ilgiyi göstermeme, değerler eğitimi çalışmalarının iş yükü olarak görülmesi şeklinde ifade etmişlerdir. Aşağıda Şekil 3 bu durumu betimlemektedir.

Şekil 3. Rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde öğretmenlerden kaynaklı yaşadıkları zorluklar

Kod 1: Vakit sıkıntısı

Rehber öğretmenler değerler eğitimi çalışmalarında öğretmenlerin vakit sıkıntısının olmasını zorluk olarak görmüştür. Bu konuyla ilgili olarak Ö2 “*Öğretmenlerin vakit sıkıntısı oluyor ama gönüllülük anlamında bir sıkıntı yok*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Vakit sıkıntısı konusunda Ö4: “*Öğretmenlerimiz zaman ayırma noktasında zorluk çekiyor.*” diyerek yaşadığı güçlüğü ifade etmiştir. Aynı konuda Ö5: *Öğretmenler yoğun akademik çalışmalara yer vermekten değerler eğitimi çalışmasına açıkçası zaman ayırabileceklerini sanmıyorum.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Kod 2: Gereken ilgiyi göstermeme

Bazı öğretmenlerin yapılan çalışmalarda katılım göstermemesi rehber öğretmenlerin okullarında yaptıkları çalışmaların sonuca ulaşmasını zorlaştırdığı söylenmiştir. Örneğin Ö6: “*Geçen söyle bir etkinlik yapmıştık. Malum hayvanlarla ilgili bir olay vardı basında, öğretmenlerle iş birliği içinde öğrencilerin bu konuyla ilgili resim çizmelerini ya da kendi hayvanlarıyla ilgili fotoğraf çekip atmalarını istedik ama çok az geri dönüt oldu öğretmenlerden. Duyuruyu yapmamışlardı. Hayvan sevgisi değerini aşulamak istiyorduk çocuklara ama öğretmenler bu konuda çok destek olmadılar.*” şeklinde karşılaştığı zorluğu ifade etmiştir. Bu konuda Ö1: “*Öğretmenlerden bazıları bu işi sıklıkla takip etti ama diğerleri pek üstünde durmadı.*” ifadesiyle okulunda engelliler için tekerlekli sandalye almak amacıyla başlattığı mavi kapak toplama kampanyasına öğretmenlerin gereken ilgiyi göstermemesini zorluk olarak dile getirmiştir.

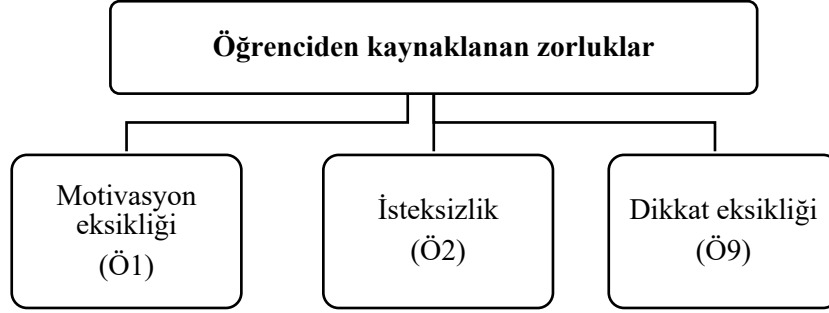
Kod 3: İş yükü

Rehber öğretmenlerden Ö8, okullarında değerler eğitimi çalışmalarının öğretmenler tarafından iş yükü olarak görülmesi konusunda “*Öğretmenler bu tarz çalışmaları iş yükü olarak görebiliyorlar. Ne gerek var, dersimizi işliyoruz konular yetişmiyor, demişlerdi.*” söyleminde bulunmuştur. Yine bu konuda Ö7 “*Bir öğretmenimizin şu şekilde yaklaşımı olmuştu. Benim işim okuma yazma öğretmek, değerler eğitimini vermek benim işim değil.*” şeklinde öğretmenin değerler eğitimini iş yükü olarak görmesine dair zorluğu ifade etmiştir. Ö6 ise öğretmenler bazı çalışmaları iş yükü olarak gördüğü için yapmadığını bu nedenle işin rehber öğretmenlere kaldığını şu şekilde; Ö6: “*Öğretmenin bizimle iş birliği yapmasını istiyoruz, öğretmen iş yükü olarak gördüğü için çoğunlukla iş bize kalıyor.*” ifade etmiştir.

Tema 4: Öğrenciden Kaynaklanan Problemler

Rehber öğretmenler öğrenciden kaynaklanan problemleri motivasyon eksikliği, isteksizlik ve dikkat eksikliği olarak ifade etmiştir. Aşağıda Şekil 4 bu durumu betimlemektedir.

Şekil 4. Rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde öğrenciden kaynaklı yaşadıkları zorluklar

Kod 1: Motivasyon Eksikliği

Öğrencilerin motivasyonunun düşük olması değerler eğitimi çalışmalarında öğrenciden kaynaklı zorluk olarak ifade edilmiştir. Ö1: “Öğrencilerin motivasyonsuzluklarından kaynaklı şeyler olabiliyor. Mesela öğrenci mavi kapak toplama kampanyamızda, kapak getirmek ya da uğraşmak istemiyordu.” diyerek yaşadığı zorluğu dile getirmiştir.

Kod 2: İsteksizlik

Rehber öğretmenlerin yapılan çalışmalarda yer almasını istedikleri öğrencilerde isteksizlik olmasını değerleri kazandırmada karşılaştığı zorluklardandır. Bu konuda Ö2: “Bazı öğrenciler bu etkinliklere katılmak istiyor özgüveni yüksek ama sizin asıl katmak istediğiniz öğrenciler bu etkinliklere katılmak, sorumluluk almak istemiyor, ilgisini çekmiyor.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Kod 3: Dikkat Eksikliği

Son yıllarda öğrencilerin dikkatlerinin eksik olması değerler eğitimi çalışmalarında da karşılaşılan zorluklardan ifade edilmiştir. Dikkat eksikliği konusunda, Ö9 “Zorluklar bir kere çocukların günümüzde çok fazla dikkat dağınıklığına sahip olması, anlattığımız konular çok soyut, anlamak için dikkatlerini yoğunlaştırmaları gerekiyor ve yaşlarının küçük olması soyut kavramları anlamakta zorlanıyorlar.” diyerek düşüncelerini açıklamıştır.

Tema 5: İdarecilerden Kaynaklanan Problemler

Değerler eğitiminde idareden kaynaklı sorunlar çalışmaların yapılmasını zorlaştırmıştır. Rehber öğretmenler bu konuda zorlukları; pasif destek, destek olmama başlıklarında ifade etmişlerdir.

Kod 1: Pasif Destek

Bu konuda Ö7: “Benim kendi idarem yapılan çalışmaları yaptığımda mutlu oluyor, destekliyor ama onların aktif olarak içinde olması lazım. Sadece rehber öğretmen

olmamalı.” ifadesiyle değerler eğitimi çalışmalarında idarenin aktif görev almamasından yakınmaktadır.

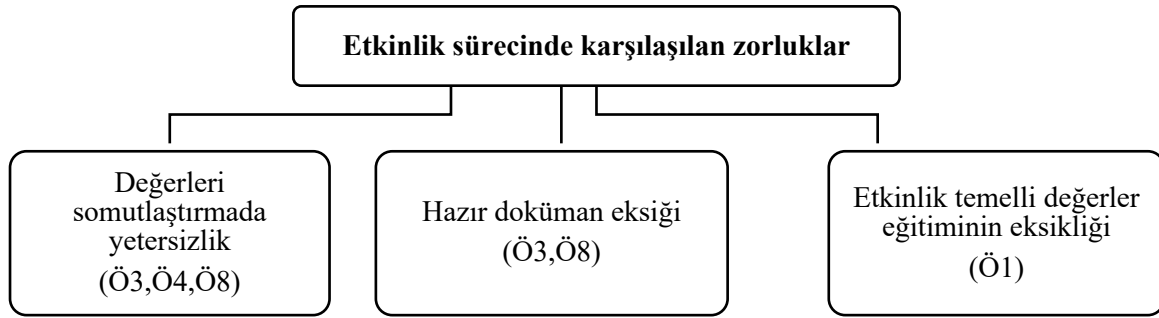
Kod 2: Destek Olmama

Bazı okullarda idarenin akademik başarıya daha fazla önem göstermesi, değerler eğitimi çalışmalarını desteklememelerine sebep olmuştur. Örneğin Ö6: “*Eski okulumda idare yapılan çalışmaları çok fazla desteklediler ama ben bu sene geldim bu okulda değerler eğitimi ile ilgili çalışma yapılmasını paylaştım pek destek görmedi. Şu anki okulumun profili; biraz daha farklı, merkezde olan, akademik başarının ön planda olduğu bir okul.*” diyerek konuyla ilgili görüşlerini paylaşmıştır.

Tema 6: Etkinlik Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

Rehber öğretmenler, değerler eğitimine dair çalışmalarda etkinlikleri yürütürken somutlaştırma, materyal bulma ve değerleri etkinlik temelli kazandırma konularında zorlanmışlardır. Aşağıda Şekil 5’te bu durum betimlenmektedir.

Şekil 5. Rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde etkinlik sürecinde yaşadıkları zorluklar

Kod 1: Değerleri Somutlaştırmada Yetersizlik

Rehber öğretmenler etkinlik sürecinde değerleri somutlaştırmada yetersiz olmalarını zorluk olarak görmüşlerdir. İlkokul kademesinde çalışan Ö4 bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir; Ö4: “*Biz ilkokul olduğumuz için değerleri bazen somutlaştırmakta zorlanıyoruz. Kazandırmak istediğimiz amaç tam olarak yerini bulamayabiliyor.*” Yine bu konuda, Ö3: “*Sınıfta etkinlik yaptığımızda katılım güzel ama çocukların seviyesine inmek biraz zor olabiliyor değerler soyut kaldığı için biraz da etkinliklerin bize somutlaştırılarak verilmesi lazım.*” diyerek etkinlikleri somutlaştırmada çocukların seviyesine inmekte yaşadığı zorluğu ifade etmiştir. Değerlerin çocuklar tarafından anlaşılması için somutlaştırılması gerektiği düşünen “Ö8: *Değerlerin somutlaştırılması lazım, havada kalmaması lazım.*” diyerek yaşadığı zorluğu ifade etmiştir.

Kod 2: Hazır Materyal Eksikliği

Bazı rehber öğretmenler materyal bulma noktasında zorluk yaşadığını belirtmiştir. Örneğin; Ö3: “*Kaynak eksikliği şeklinde zorluklar olabiliyor.*” diyerek, yine Ö8: “*Bence materyal anlamında da biraz eksiklik var. Değerler eğitimi materyaller okullara gönderilirse öğretmen de çalışmalar yaparsa etkili olur.*” diyerek değerlerin öğretimi konusunda yararlanabilecekleri hazır materyallerin olmamasının süreçte zorluklara sebep olduğunu ifade etmiştir.

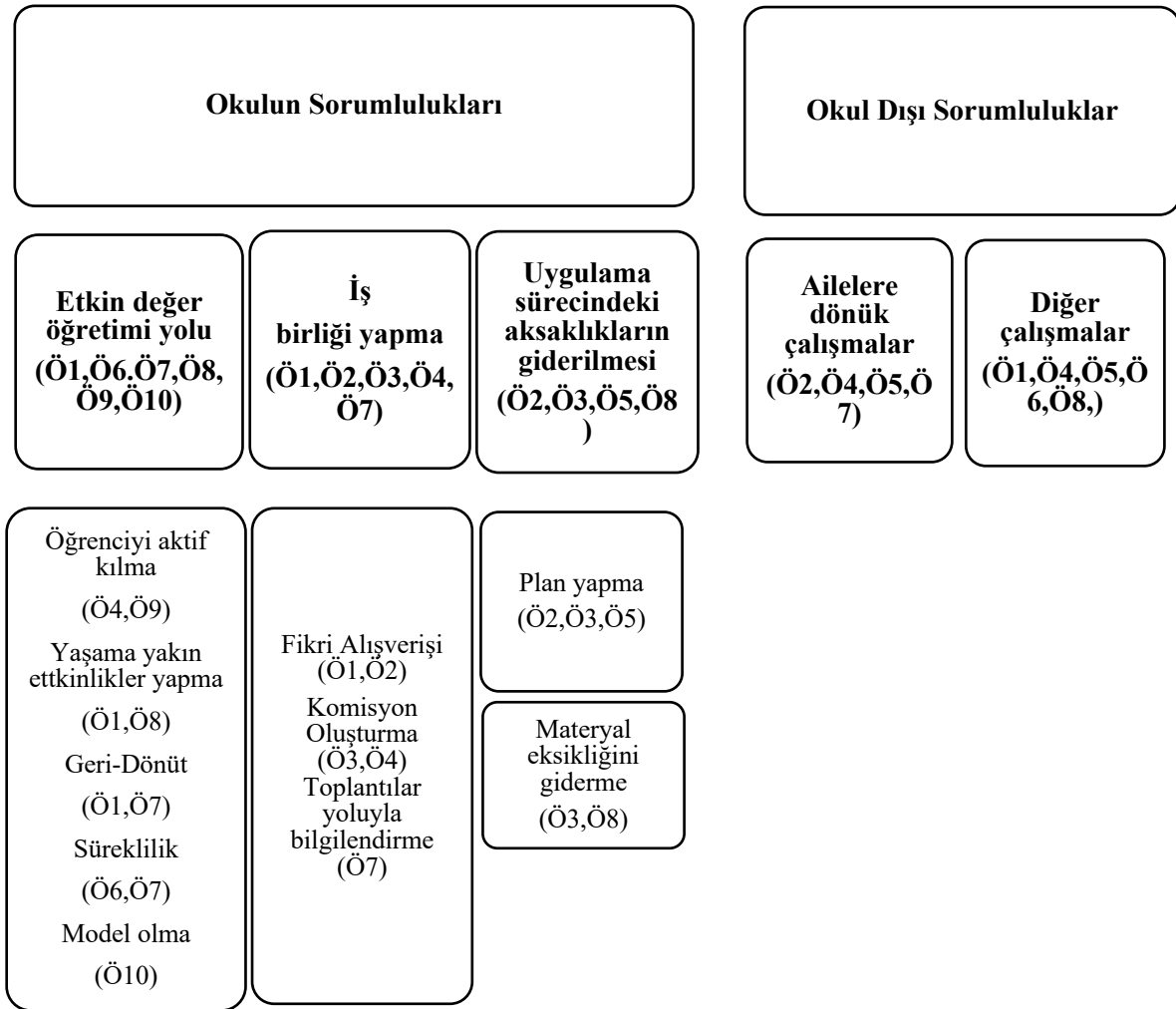
Kod 3: Etkinlik Temelli Değerler Eğitiminin Eksikliği

Değerler eğitiminde yapılan çalışmaların pano şeklinde yürütülmesi çocuklarda değerlerin etkili olmasını zorlaştırmaktadır. Bu konuda Ö1: “Değerler eğitimi okullarda etkinlik bazında yapıldığında daha çok dikkat çekiyor ama çoğu okulda pano tarzında yürütülüyor. İşte Kızılay haftasında kan verme ile ilgili pano çalışması yapılıyor. Halbuki o an Kızılay’dan birkaç kişi gelse kan vermenin önemini anlasalar belki daha etkili olur çocuklar için.” diyerek yapılan etkinliklerin kâğıt üstünde kalmasının, öğrencilerin aktif katılım sağlayacağı biçimde yapılmamasının değerleri öğretimi yolunda karşılaştıkları zorluklar olarak görmüştür.

Rehber Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Karşılaştıkları Zorluklara Çözüm Önerileri

Rehber öğretmenler okullarında değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklara çözüm önerilerini okulun sorumlulukları ve okul dışı sorumluluklar temalarında değerlendirmişlerdir. Okulun sorumlulukları; etkin değer öğretimi yolu, iş birliği yapma, uygulama sürecindeki aksaklıkların giderilmesi alt temalarında, okul dışı sorumlulukları ise; ailelere dönük çalışmalar, diğer çalışmalar alt temalarında değerlendirmişlerdir. Aşağıda yer alan Şekil 6’da bu durum betimlemektedir.

Şekil 6. Rehber Öğretmenlerin değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklara çözüm önerileri

Tema 1: Okulun Sorumlulukları

Rehber öğretmenler değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklarda okulun sorumluluklarını etkin değer öğretimi yolu, iş birliği yapma, uygulama sürecindeki aksaklıkların giderilmesi alt temalarında değerlendirmişlerdir.

Alt Tema 1: Etkin Değer Öğretimi Yolu

Rehber öğretmenler etkin değerler eğitimi yollarının kullanılmasını zorluklara karşı çözüm yolu olarak ifade etmişlerdir. Etkin değer eğitimi yaşama yakın etkinlikler kullanma, öğrenciyi aktif kılma, geri-dönüt, süreklilik, model olma başlıklarında değerlendirilmiştir.

Kod 1: Öğrenciyi aktif kılma

Bazı rehber öğretmenler okullarında yapılan çalışmalarda öğrencilerin aktif katılım sağlayacağı etkinlikler kullanmışlardır. Örneğin; Ö7: *“Değerlerle ilgili çalışma yaparken ilk biz sınıflara girip bilgi veriyoruz. Sonrasında çocuklara diyoruz ki: Çocuklar siz de araştırın, örneğin doğrulukla ilgili atasözlerini araştırın veya doğrulukla ilgili bir proje çalışması yapın. Çocuklar mesela o noktada bir araya geliyorlar, sosyalleşiyorlar, fikir alışverişinde bulunuyorlar. Sonra tiyatro yapanlar, şiir araştıranlar, slogan yapanlar oluyor.”* söyleminden değerler eğitiminde öğrencileri aktif kılan öğrenme yolunu kullandığı anlaşılmaktadır. Ö9 ise: *“Geçen yıl, değerler eğitimi kapsamında kermesimiz oldu. Çocuklar satış yaptılar aynı zamanda bir yaşam becerisi kazandılar. Kendileri fiyatları belirlediler, parayı yönetme becerisiyle ilgili bu. Bir markete gidip alışveriş yaptılar, okula gelip hep birlikte kolilediler yardıma ihtiyacı olan kişilere gönderdik.”* diyerek öğrencilerin çalışmaların başından sonuna kadar aktif katılım sağlamanın yapılan çalışmaların başarıya ulaşmasında etkili olduğunu ifade etmiştir.

Kod 2: Yaşama yakın etkinlikler kullanma

Rehber öğretmenler günlük hayatla ilişkili etkinlikler kullanmayı da değerler eğitiminin kalıcı olmasında çözüm yolu olarak kullanmışlardır. Bu konuyla ilgili Ö1: *“Hayatın içinden olması gerekiyor sadece pano çalışması olmaması gerekiyor. Pano çalışması da olabilir ama içine farklı etkinliklerin yerleştirilmesi gerekiyor. Değerler eğitimi okullarda etkinlik bazında yapıldığında daha çok dikkat çekiyor ama çoğu okulda pano tarzında yürütülüyor. İşte Kızılay haftasında kan verme ile ilgili pano çalışması yapılıyor. Halbuki o an Kızılay'dan birkaç kişi gelse kan vermeyi anlasalar belki daha etkili olur çocuklar için. O yüzden gündelik hayata yakın etkinlikler geliştirilmesi bence değerler eğitimi güçlü kalıyor ama kâğıt bazında kaldığında değerler eğitimi zayıflıyor.”* diyerek kâğıt üstünde yapılan çalışmaların etkili olmadığını, hayatın içinden etkinliklerin kalıcı olduğunu paylaşmıştır.

Kod 3: Geri dönüt

Değerler eğitiminin kalıcı olması için rehber öğretmenler geri dönüt vermeyi çözüm yollarından biri olarak görmüşlerdir. Örneğin, Ö1: *“Öğrenciler o değerle ilgili sonucu görmeli. Öğrenciler değerler eğitimi kapsamında bir şeyler yapmışsa onun fotoğraflarının gelip okulda gösterilmesi gerekiyor. Ya da mavi kapak kampanyasında tekerlekli sandalyenin çocuğa ulaştığını öğrenciler görmeli.”* söylemiyle öğrencilerin yapılan etkinliklerin sonuca ulaştığını görmesini çözüm yolu olarak ifade etmiştir.

Kod 4: Süreklilik

Değerler eğitiminin sadece belli bir süre ile sınırlı kalmaması gerektiğini düşünen rehber öğretmenlerden Ö6: “Öğrencinin üzerinde durulursa bir şeylerin değişebileceğini düşünüyorum. Sürekli görüşme yapman gerekiyor birazcık boşladığında öğrenci kendini bırakabiliyor açıkçası. Sürekli hatırlatıcı çalışmalar yapmak bir kere yapayım geçsin diye değil. Diyelim ki dürüstlikle ilgili bir değer kazandıracamız öğrenciye sadece bir etkinlikle değil bir çalışmayla değil sene içinde yapılacak tüm etkinliklere bunu yansıtarak yapmak gerekiyor.” ifadeleriyle kazandırılması istenen değerlerin sürekli üzerinde durulması gerektiği tespitinde bulunmuştur.

Kod 5: Model olma

Günümüz çocuklarına model olarak yaklaşmayı da rehber öğretmenler çözüm yolu olarak görmüştür. Örneğin; Ö10: “Belki de izlenebilecek en güzel yok biraz daha çocuklara model olmak gerekiyor. Ben değerler eğitimi öğretmenlerinin biraz daha dönem çocuklarına cevap verebilmeleri için biraz daha modern bakan o modernliğin içerisinde çocuklara bizim dini değerlerimiz sevdirecek biraz daha özverili şekilde yaklaşımları gerektiğini düşünüyorum.” diyerek bu konuyla ilişkili ifadelerini dile getirmiştir.

Alt Tema 2: İş Birliği

İş birliği yapmaya dönük çözüm önerileri fikir alışverişi, komisyon oluşturma, toplantılar yoluyla bilgilendirme şeklinde kodlanmıştır.

Kod 1: Fikir alışverişi

Rehber öğretmenler değerler eğitiminde fikir alışverişinde bulunarak çözüm bulmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ö1: “Konuşuyorum genelde ne yapılabilir ne edilebilir ortak bir fikir üretmeye çalışıyoruz. Diğer paydaşlardan da fikir alıyorum. Öğrencilerden ya da hocalardan bununla ilgili başka ne yapılabilir tarzında. Onlardan aldığım geri dönütleri uygulamaya koyuyorum.” diyerek öğretmenlerle konuştuktan sonra aldığı geri dönütleri uygulamaya çalıştığını dile getirmiştir. Bu konuda Ö2: “Öncelikle bütün okul haberdar edilmelidir. Değerler sadece komisyonun ya da yapan kişinin değil de bütün okulun oturup ne yapılacak Nasıl yapılacak, kim ne etkinlik yapacak bunun belirlenmesi, beraber konuşulması iyi olur ki herkes o etkinliklerde yer alsın, çocuklar herkesten yararlansın. Bu şekilde daha etkili olur.” diyerek bütün okulun değerler eğitimi sürecine dahil olması gerektiğini düşüncesini paylaşmıştır.

Kod 2: Komisyon oluşturma

Çözüm yollarında biri de değerler eğitimi komisyonunun oluşturulmasıdır. Bu konuda Ö3: “Değerler eğitimi komisyonu olursa kimin ne yapacağı belli olursa faydalı olacağını düşünüyorum” diyerek değerler eğitimi alanında bir komisyon olmasını faydalı bulduğunu ancak görev tanımının net olması gerektiğinden söz etmiştir

Kod 3: Toplantılar yoluyla bilgilendirme

Rehber öğretmenler değerler eğitiminde karşılaştıkları zorlukları toplantılarda dile getirerek çözüm bulmaya çalışmıştır. Bu konuda Ö7: “Öğretmenlerle ilgili konularda bunları toplantılarda diye getiriyoruz. Konunun önemli olduğu konusunda öğretmenleri de

bilgilendiriyoruz. Bir de üzerinde durulunca takip sürekli olunca ister istemez artık öğretilmekte dahil olması gerektiğinin farkına varıyor.” kullandığı çözüm yolunu açıklamıştır.

Alt Tema 1: Uygulama Sürecindeki Aksaklıkların Giderilmesi

Uygulama sürecinde ortaya çıkan aksaklıklarını gidermek için rehber öğretmenler önceden plan yapılması ve materyal eksikliğinin giderilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Kod 1: Plan yapma

Rehber öğretmenler değerler eğitiminin belli bir plan ve program dahilinde olması gerektiğini çözüm yolu olarak dile getirmişlerdir. Örneğin bu konuda Ö2: *“Düzenli olması lazım bu sene şu değerleri işleyelim, şu zamanda işleyelim. Çok sınırlandırmadan örnek etkinlikler vererek biraz yapılandırması iyi olur diye düşünüyorum.”* diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Ö5 ise *“Rehberlik planı içerisinde entegre edilerek. Zaten rehberlik planında ben kişisel sınırları anlatırken saygı kavramı anlatmış oluyorum.”* diyerek okul rehberlik planına entegre edilmesi önerisinde bulunmuştur. Ayrıca Ö3: *“Sınıf rehberliği etkinlikleri içerisine yedirilebilmeli. Orada olması da etkili olur bence. Sınıf rehberliği etkinlikleri tam yapılırsa faydalı olacağını düşünüyorum.”* söylemiyle sınıf rehberlik planlarına eklenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Kod 2: Materyal eksikliği giderme

Değerler eğitimi konusunda materyal eksikliği zorluk olarak gören rehber öğretmenler kaynak konusunda destek verilmesini çözüm yolu olarak düşünmektedir. Örneğin, Ö8: *“Bence materyal anlamında da biraz eksiklik var. Değerler eğitimi alanında materyaller okulları gönderilirse öğretmen de çalışmalar yaparsa etkili olur.”* diyerek öğretmenlerin yararlanacağı kaynaklar olmasının değerler eğitimi çalışmalarını yürütmede etkili olacağı tespitinde bulunmuştur.

Tema 2: Okul Dışı Sorumluluklar

Rehber öğretmenler değerler eğitiminde karşılaştıkları okul dışı sorumlulukları ailelere dönük çalışmalar ve diğer çalışmalar alt temalarında değerlendirmişlerdir.

Alt Tema 1: Ailelere Dönük Çalışmalar

Değerler eğitiminde önemli bir rolü olan aileye eğitim verilmesi çözüm önerilerinden biridir. Bu konuda Ö5: *“Ortaokula gelmeden aile eğitimleri yapılmalı. Belki aile eğitimleri yapıldığı düzeyde doğal olarak çocuğun temel olarak yaşadığı büyüdü çevreye etkilemiş olacağız. Bizde değerler eğitimini genişletmiş olacağız bu şekilde.”* diyerek bu eğitimin okul öncesi dönemde yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Rehber öğretmenin ailelere seminerler yoluyla bilgilendirme yapılması öneren Ö4: *“Veli için bilgilendirici seminerler yapılarak veli biraz daha bu konularda aydınlatılabilir.”* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

Velilerin yapılan çalışmalara katılma noktasında isteksizliğine yönelik çözüm olarak Ö2: *“Veliyle ilgili bazı kişiler mesaj atıyor söyle bir etkinliğimiz var diye ben telefonlar direk arıyorum. Şöyle bir etkinliğimiz var katılabilir misiniz diye? İşte hocam işlerim var diyorlar. Bir saat ayıramaz mısınız diye zorluyorum biraz öyle katmaya çalışıyorum. Birebir iletişim kurunca, olayın ayrıntılarını anlatınca katılım daha çok olabiliyor.”* ifadesiyle birebir iletişim kurmaya dönük yöntemleri kullanarak velileri yapılan çalışmalara kattığını ifade etmiştir.

Velilerin de yapılan çalışmalara dahil edilmesi konusunda Ö7: *“Kalabalık sınıflarda öğretmeni, idareyi de işin içine katarak yapılabilir. Tabii velilere de mektup gönderiyoruz. Ayın*

değeri budur bu değerle alakalı sizlerde çocuklarda çeşitli çalışmalarda bulunabilir, kitap okuyabilir, çocukların çalışmalarına dahil olabilirsiniz diye velileri de işin içine katmaya çalışıyorum. Açıkçası bir veliyi bile kazanmamız kar gibi bir şey” diyerek mektup gönderme, bilgilendirme yöntemleriyle velileri aktif bir şekilde yapılan etkinliklere katmaya çalışarak değerler eğitimde aileye ilişkin karşılaşılan zorluklara ilişkin kullandığı çözümü paylaşmıştır.

Alt Tema 2: Diğer Çalışmalar

Değerler eğitiminde yapılan çalışmalara öğretmen katılım göstermemesini zorluk olarak gören rehber öğretmenler değer eğitiminin zorunlu hale getirilmesini bu soruna ilişkin çözüm olarak ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin Ö4: “Çalışmaların biraz daha sistemi yürütülmesi gerektiğini düşünüyorum. Zorunlu değil değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar, bir grubumuz var ama çalışmalar zorunlu değil tabii ki de öğretmenler destekliyor ama proje kapsamında alınabilir bence.” diyerek okulunda değerler eğitimi çalışmalarının gönüllü olarak yürütüldüğünü ancak yapılan çalışmaların daha sistemli olması için değerler eğitimi çalışmalarının zorunlu olması önerisinde bulunmuştur. Bu konuda, Ö8: “Bakanlığın biraz çalışma yapması gerekiyor burada resmi bir yazı gönderip değerler eğitimi çalışması yapılsın derse ve sadece reklam amaçlı değil biraz da bu işi seven kişiler tarafından yapılabilir. Ya da her ilçe veya ilde değerler eğitimi komisyonundan sorumlu kişiler seçilebilir. Bir formatör seçilebilir.” diyerek bakanlık tarafından değer eğitimi çalışmalarının zorunlu tutulması önerisinde bulunmuştur.

Erken yaşlarda değerler eğitimi çalışmalarının yapılması düşünen rehber öğretmenlerden Ö5: “Değerler eğitiminin ilk temelleri ilkökulda atılıyor. İlkokulda verilen rehberlik çok önemli, ilkökullarda belki değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar konulabilir.” diyerek çözüm önerisini paylaşmıştır.

Rehber öğretmenler değer eğitiminin etkili olması için disiplinler arası bağlantı kurmanın önemli olduğunu ifade etmiştir. Örneğin; Ö4: “Yapılacak çalışmaların bütünlük içinde ilerlemesi gerektiğini düşünüyorum. Kitaplarda geçen değerler ya da alanımızda olan bazı çalışmalar var, aynı zaman dilimine getirilirse okulda da evde de bunun üzerinde durulsa daha etkili olacağını düşünüyorum.” diyerek bazı çalışmaların aynı zaman diliminde ortak yapılmasını çözüm olarak görmüştür.

Bazı çalışmaların ülke geleninde yürütülmesi gerektiğini düşünen Ö4: “Ağaçları korumaya dönük Türkiye geneli bazen çalışmalar yapılıyor ya bence bazı değerler ile ilgili çalışmalar ülke genelinde yapılma gibi durumlar olabilir. Mesela Türkiye genelinde o an Bütün televizyonlarda aynı görüntü gösterilse, aynı değere dönük bir çalışma yayınlansa ailelerimize birkaç kişi de olsa denk gelecektir. Bazı çalışmalarda böyle olabilir çünkü buna gerçekten ihtiyaç var.” ifadesiyle değerler eğitimi alanında yapılacak çalışmaların ülke gündeminde yer edecek, tüm vatandaşlara hitap edilebilecek şekilde çalışmaların yapılmasını da farklı bir çözüm önerisi olarak ifade etmiştir.

Değerler eğitimine dair çalışmaların yıl içerisinde belli değerleri ön plana çıkartacak şekilde yürütülmesi çözüm yolları önerilerinden bir diğeridir. Bu konuda Ö1: “Yani zorunlu tutulmasındansa bir sene içinde bir değerle ilgili ya da iki değerle ilgili bir dönem içinde çalışma yapılacaktır, etkinlik yapılacaktır denilmesi daha etkili olur bence.” söylemiyle sene içinde bir iki etkinlik belirlenip yürütülmesini çözüm önerisi olarak ifade etmiştir.

Rehber öğretmenler, sınıf rehber öğretmenlerine değerler eğitimi konusunda hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Örneğin Ö5: “Sınıf rehber öğretmenleri ile hizmet içi eğitim verilip yapılırsa bayağı faydalı olacağını düşünüyorum.” ifadesi bu durumu desteklemektedir.

Değerler eğitimi alanında okullarda çalışmalar yürütmek için belli öğretmenlerin görevlendirilmesini farklı bir çözüm önerisi olarak ifade edilmiştir. Konuyla ilgili Ö8’in ifadesi

şu şekildedir. Ö8: “Gezici öğretmen tarzında da olabilir mesela diyelim ki değerler eğitiminden sorumlu 10 tane kişi var Cizre’de Psikolojik danışmanlardan veya farklı bölümlerden bunlar günün belli vakitlerinde idari izinli olarak okulları gezerek değerler eğitimi anlatabilir.”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma ile rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklara ilişkin çözüm önerilerinin ortaya konulmaya çalışılmıştır. Rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde çeşitli zorluklarla karşılaştıkları ve bu zorluklarla baş etmek için farklı çözüm önerilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada rehber öğretmenler karşılaştıkları zorlukları veli, öğretmen, idare, rehber öğretmen ve ekinlik süreci temaları altında değerlendirmişlerdir.

Araştırma sonucunda, rehber öğretmenlerin değerler eğitiminde en fazla veliden kaynaklı problem yaşadığı tespit edilmiştir. Rehber öğretmenlerin veliden kaynaklı yaşadıkları zorluklar; ailenin eğitimsizliği, katılım göstermeme, olumsuz ebeveyn tutumları, aile yapısı, alt temalarında ifade etmişlerdir. Ailenin eğitimsizliğinden kaynaklanan zorlukları değerleri kazandır(a)mama, bilinçli olmama, model olmama, olarak belirtmişlerdir. Rehber öğretmenler, çocukların değerler eğitiminin temellerinin ilk olarak ailede atılması gerektiğini düşünmektedir. Ancak ailelerin çocuklarına değerler eğitimini kazandıramamış olması nedeniyle zorluklar yaşanmaktadır. Rehber öğretmenler değerlerin birçoğunu almadan belli dönemleri aşmış öğrencilere değerler eğitimini okulda vermelerinin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Aile bilinçli değilse okulda yapılan etkinliklerin kalıcı olmadığını, aile kavramının düzelmesi gerektiğini söylemişlerdir. Öğrencilerde yalan söyleme gibi olumsuz davranışların nedenlerine baktıklarında bu durumun nedeninin aileden kaynaklandığı sonucuna ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Veliden kaynaklanan problemlerde ulaşılan bir diğer alt tema velilerin yapılan etkinliklere katılım göstermemesidir. Velilerin isteksiz ve yoğun olması sebebiyle katılım göstermediklerini belirtmişlerdir. Bu duruma çözüm olarak bazı rehber öğretmenler velilerle yüz yüze iletişime geçtiklerini, davet mektubu gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Rehber öğretmenler, ebeveynlerin tutarsız ve ilgisiz tutumları sebebiyle kazandırmak istedikleri değerlerin havada kaldığını, çocukların aksi davranışlar sergileyebildiğini ifade etmişlerdir. Demirutku’ya (2017) göre çocuğun ebeveynin önem verdiği değerleri doğru algılayabilmesi için en önemli faktörlerden biri tutarlılıktır. Ebeveynin söyledikleri ile yaptıkları da çocuğa mesaj verir.

Ailelerden kaynaklanan zorluklara çözüm olarak rehber öğretmenler aile eğitimlerinin yapılmasını önermişlerdir. Okulda verilen değerler ile ailede verilen değerlerin çatışmaması gerekir. Değer eğitiminin ailede başladığı gerçeğinden hareketle ebeveynlere ya da ebeveyn adaylarına değer öğretiminin nasıl yapılabileceği hakkında eğitimler düzenlenebilir.

Okullarda verilen değerler eğitiminin ailelere de bir program dahilinde verilmesi halinde çocuk okulda ve ailede öğrendiği değerler arasında ihtilafa düşmeyecek ve olumlu sonuçlar alınabilecektir (Aktepe,2014).

Öğretmenler değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde ailenin önemli bir rol üstlendiğini ve ailenin öğretmenle işbirliği yapmasının gerekliliğini vurgulamaktadırlar (Yalar & Yanpar Yelken, 2011). Yapılan çalışmada da velilerin değerler eğitimi çalışmalarına aktif katılmalarının ve veliyle iletişim halinde olmanın faydalı olduğu sonucuna varılmıştır. Rehber öğretmenler, parçalanmış, kalabalık, sosyo-ekonomik düzeyi düşük aile yapısına sahip çocukların olmasının yapılan çalışmaların sonuca ulaşmasını zorlaştırdığı belirtmişlerdir.

Çocuğun okuldan sonra en çok vakit geçirdiği, toplumun en önemli kurumu olan aile, toplumun değerlerinin aktarımında birincil kaynaktır. Bu nedenle okul- aile iş birliği ile yürütülecek olan değerler eğitiminin etkili olacağı da aşikardır (Çalışandemir ve Altun, 2019, s. 115). Aileden kaynaklı zorluklara çözüm olarak rehber öğretmenler, ailelere değerler eğitimi konusunda eğitim verilmesi, veli seminerlerinin yapılmasını, velilerin aktif katılımını,

iş birliğini artıracak yollar izlenmesi gerektiğini çözüm önerisi olarak ifade etmişlerdir. Meydan (2012)'ye göre, öğretmenler değerler eğitiminde hem sorumluluk hem de etki açısından ailenin okula göre daha önemli olduğunu düşünmektedir. Ancak ailenin bu özelliğinin okulun sorumluluk ve önemini azaltmadığını özellikle vurgulamaktadırlar. Buna göre okul aileyi “yönlendirici, destekleyici ve tamamlayıcı” bir fonksiyona sahip olmalı, değerler eğitiminde okul ve aile iş birliği içinde çalışmalıdır.

Özel okulda görev yapan iki katılımcı, devlet okuluna göre hitap ettikleri veli kitlesinin eğitim düzeyinin iyi olduğunu, yapılan etkinliklere katılım gösterdiklerini bu nedenle veliden kaynaklı problem yaşamadığını ifade etmiştir.

Rehber öğretmenlerin, değerler eğitiminde karşılaştıkları zorluklardan biri de rehber öğretmenin branşından kaynaklanan problemlerdir. Rehberlik ve psikolojik danışma alanının özelliği, bilgi eksikliklerinin olması, zaman sıkıntısı çekmeleri, beklentilerin farklılığı alanlarında yaşadıkları sorunlar sebebiyle değerler eğitimi çalışmalarını yürütürken karşılaştıkları zorluklar olarak belirtmişlerdir. Okul rehberlik çerçeve planına; rehberlik alanındaki ihtiyaçlara göre her sene bakanlığın, ilin ve okulun belirlediği hedeflerden öğrenci, öğretmen ve velilere dair çalışmaların konulması nedeniyle değerler eğitiminin de ayrıca eklenmesiyle yoğunluğun artacağını ifade etmişlerdir. Rehberlik ve psikolojik danışma alanının genişliği sebebiyle mesleki, eğitsel, kişisel rehberlik ve psikolojik danışma alanlarında çalışmalar yapmaları ayrıca kriz odaklı sorunların çıkması sebebiyle zaman noktasında da sıkıntı yaşamaktadırlar. Rehber öğretmenler yaşadıkları bu zorlukları çözüm önerisi olarak alanının daraltılıp sadece tek bir branşın görevi gibi görülmemesi gerektiği, okuldaki herkesin değerler eğitimi sürecine dahil edilmesini, fikir alışverişinde bulunulmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Okulda bir komisyon oluşturulursa ve herkesin görevi belli olursa faydalı olabileceğini dile getirmişlerdir. Bazı rehber öğretmenler ise değerler eğitimi çalışmalarının sınıf rehberlik planlarına eklenmesini ve rehberlik planına entegre edilmesini de çözüm önerisi olarak ifade etmişlerdir.

Değerler eğitimini nasıl verecekleri konusunda bilgi eksiklerinin olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerden bazıları lisans eğitiminde buna dair doğrudan bir ders almadıklarını, bu konuda ne yapacaklarını bilemediklerini söylemişlerdir. Özel okulda çalışan rehber öğretmenler ise değerler eğitimi konusunda din kültürü öğretmenlerinin daha bilgili olduğunu, okullarında verilen değerler eğitimi dersine onların girdiğini ifade etmişlerdir. Değerler eğitiminin sadece bir branşın sorumluluğunda görülmesi çalışmaların bütünlük iş birliği içinde ilerlemesini zorlaştırmaktadır. Çocukla ilgili her kesimin bu sürece aktif katılımı sağlanmalıdır. Meydan (2012)'a göre DKAB ve sosyal bilgiler ders programları dışındaki derslerde değerler ve eğitiminin öğretmen ve öğrencilerde ciddi bir farkındalık oluşturacak düzeyde yer aldığını söylemek güçtür. Oysa milli eğitimin uzak amaçlarında duyuşsal alan yoğun bir yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşımın derslerin içerik ve kazanımlarına da yansımaları beklenir. Özellikle de resim, müzik ve beden eğitimi gibi dersler başta olmak üzere tüm derslerde konuların değerler boyutuna daha yoğun vurgular yapmaya ihtiyaç vardır.

Rehber öğretmenler diğer öğretmenlerin de değerler eğitimini nasıl verecekleri konusunda bilgi eksiklerinin olduğunu bu nedenle hizmet içi eğitim almaları gerektiğini düşünmektedir. Fidan (2009) 'ın yaptığı araştırma sonuçlarında öğretmen adaylarının değerler ve değer eğitimi konusunda eğitim almadıkları ve gerekli bilgilere sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerinin değer eğitimleri ile ilgili olumlu kararlar vermelerinde öğretmenler onlara yardım etmede elverişli bir duruma, önemli bir konuma sahiptirler. Ancak Yazıcı (2006)'ya göre öğretmenin, kendisinde öğretim faaliyetlerinde uygulanması istenilen değerler yoksa ya da bu değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılacağını bilmiyorsa; öğretmen değerler eğitimi alanında, öğrencilere iyi bir model değil, tam aksine öğrencilerde bulunan mevcut değerlerin bile körelmesine ve hatta ortadan kalkmasına sebep olabilecek kötü bir model olabilir.

Rehber öğretmenler, değerler eğitimi çalışmalarını yürütmek için ek zamana ihtiyaç duyduklarını bütün değerlerin rehber öğretmenler tarafından verilmesinin güç olduğunu ifade etmişlerdir. Bu noktada değerler eğitiminin sadece rehber öğretmenin sorumluluğunda gibi görülmemesi önemlidir. Ayrıca ek zaman ayırmanın zor olduğu durumlarda rehber öğretmenler kendi alanları doğrultusunda yaptıkları çalışmaların içerisine değerler eğitimi çalışmalarını yedirebilirler. Bazı okullarda akademik çalışmalara önem verilmesi, değer eğitiminin geri planda kalmasına sebep olmuştur. Meydan (2012), öğrencinin hem hayat hem de ileriki eğitim süreçlerine dair olumlu değer ve alışkanlıkları edinebilmesi için özellikle eğitim sistemimizin ilk yıllarında değerler ağırlıklı bir eğitim yapılması gerektiğini önermiş, ilk üç-dört yılda değerler, tutum ve davranışlar ağırlıklı, akademik anlamda sadece çevreyi tanıma ve merak uyandırmaya yönelik bir eğitimin ardından devam eden yıllarda akademik eğitime paralel değerler eğitimi çalışmaları yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Rehber öğretmenlerin yoğun akademik çalışmalara yer vermeleri sebebiyle değerler eğitimi çalışmalarına zaman ayıramamalarını, yapılan çalışmalara gereken ilgiyi göstermemeleri, yapılan çalışmaları iş yükü olarak görüp kendi görevleri olmadığını ileri sürmeleri sebebiyle öğretmenlerden kaynaklanan zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Değerler eğitimi çalışmalarında tüm öğretmenlerin yer alması çalışmaların etkililiği açısından önemlidir. Öğretmenler çocukların rol model aldıkları en etkili bireyler oldukları için değerler eğitiminde öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Çocukların okulda öğretilen değerleri anlamaları ve benimsemeleri için öğretmenlerin doğru rol model olmaları, öğretme-öğrenme sürecinde olumlu yaşantılar, farklı yöntem-teknikler kullanarak etkinlikler aracılığıyla istedik değerleri çocuklara kazandırmaları gerekmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin değerleri nasıl öğreteceğine ilişkin yeterlikleri ve değerler eğitimine ilişkin tutumları değerler eğitiminde belirleyici bir role sahiptir (Şen, 2011; Uzun ve Köse, 2017; Weist, 1998). Kirschenbaum'un da (1994) belirttiği gibi, değer eğitiminde öğretmen iyi olan değerlerle rol model olursa öğrencilerin değerleri benimsemeleri daha kolaylaşacaktır (Titus, 1994, s. 11) Bu noktada okul idaresinin akademik başarı kadar değer eğitiminin de önemli olduğu yaklaşımını benimseyerek öğretmenleri teşvik etmesi önemlidir. Öğretmenlerin tutum ve davranışları çocuklar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Rehber öğretmenler okullarda değerler eğitimi çalışmaları yürütülürken, öğrencilerin motivasyonlarının düşük olması, katılmak istememeleri, sınıf içi etkinliklerde dikkatlerinin düşük olması sebebiyle çalışmaların amacına ulaşmadığını, asıl katmak istedikleri öğrencilerin ilgisini çekemediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda rehber öğretmenler, öğrencilerin aktif katıldıkları, günlük hayatla ilişkili, ilgilerini çekecek etkinliklerle değerler eğitiminin yapılmasını çözüm önerisi olarak sunmuşlardır. Rehber öğretmenler yapılan çalışmaların sonucu konusunda geri dönütlerin yapılmasının da öğrencilerin katılımını arttıracakını düşünmektedirler.

Değer belirginleştirme yaklaşımını savunanlar öğrencilerin kendi duygu ve düşüncelerini fark etmelerine olanak tanınması, değerleri belirleme ve öğrenme süreçlerinde öğrenciyi merkeze almayı sağlaması açısından yararlı bulmaktadırlar (Halstead, 1996).

Okul idaresinin yapılan çalışmaları desteklememeleri ya da pasif bir şekilde desteklemeleri sebebiyle rehber öğretmenler yapılan çalışmaları yürütmekte zorlanmış hatta bazı okullarda değerler eğitimi çalışmaları yapılmamasına sebep olmuştur. Kurtulmuş, Tösten ve Gündaş (2014) yaptıkları araştırmada okul yöneticilerinin değerler eğitimine yeterli ilgiyi göstermemesinden ötürü değerler eğitimi sürecinde zorluk yaşandığı sonucuna ulaşmışlardır. İdarenin akademik başarıyı ön planda tutması değerler eğitimi çalışmalarını önemsememelerinin sebeplerinden biridir.

Günümüzde artık eğitimden beklenen sadece bireylerin akademik başarılarını artırmak değil, aynı zamanda değerler eğitimine de yer vermektir (Trout, 2008), çünkü değerler eğitiminin akademik başarıyı da olumlu yönde etkilediği ifade edilmektedir (Singh, 2011)

Rehber öğretmenlerin ifadelerinden değerler eğitimine dair çalışmalarda etkinlikleri yürütürken somutlaştıramadıkları, öğrencilerin seviyesine inmede zorlandıkları, bu konuda hazır materyal eksikliği olduğu ve değerleri öğretim yolunun yetersizliği sebebiyle yapılan çalışmaların kâğıt üstünde kaldığı anlaşılmaktadır. Bu duruma çözüm olarak değerler eğitimiyle ilgili somutlaştırma yapabilecekleri etkinliklerin olduğu materyallerin kendilerine verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Ancak rehber öğretmenlerin söylemlerinden de anlaşıldığı üzere değerler eğitimi çalışmaları, okulda yürütülen rehberlik çalışmalarının zaten içerisinde yer almaktadır. Örneğin; sınıflarda yapılan akran zorbalığını önleme sunumları ya da velilere yapılan olumlu ebeveyn tutumları semineri aslında değerler eğitimiyle ilişkilidir. Bu noktada yaptıkları çalışmalarda ayrıca değer eğitimi yönünü de vurgulamaları da önemlidir.

Öğrencilerde kalıcı değişimlerin görülmesi için yapılan çalışmaların belli bir süre ile sınırlı kalmaması sürekli üzerinde durulması gerektiği önerilen bir diğer çözümdür. Demirutku'ya (2017) göre değerlerin içselleştirilmesi zaman içinde ebeveynin değeri defalarca vurgulaması ve bununla ilgili mesajları tekrarlaması ile mümkündür. Böylelikle sık tekrarlanan mesajlardan hareketle çocuk neyin önemli olduğunu doğru olarak fark edebilecektir.

Değerler eğitimi alanında okullarında çalışma yürüttüğünü söyleyen rehber öğretmenlerin ifadelerinden yapılan çalışmalarda koordinasyonu planlamayı kendilerinin yürüttüğü anlaşılmaktadır. Değerler eğitiminde tüm paydaşların görev alması çalışmaları etkili kılmaktadır. Bu nedenle sınıf rehberlik çalışmalarına da değerler eğitimi çalışmalarının eklenmesi, değerler eğitimi çalışması yapılmasının zorunlu tutulmasını önermektedirler. Sınıf rehber öğretmenlerine değerler eğitimi alanında bilgi ve becerilerini arttırmak için hizmet içi eğitimler verilmesini gerekli görmüşlerdir. Rehber öğretmenler, öğretmenlerin zaman sıkıntısı yaşamamaları, etkinliklere vakit ayırmaları için değerler eğitimi dersinin eklenmesini önermişlerdir. Ryan (1999)'a göre okulda öğrencilere değer eğitimi onlar için ayrı bir ders açılacağı anlamına gelmemelidir. Ortaokul ve yüksekokul seviyesinde açılan bir ahlak dersinin faydalı olduğuna yönelik araştırmalar olmasına rağmen bu tavsiye edilmemektedir. Bunların yerine her konunun öğretiminde değer kavramına kasıtlı olsa da entegre edilmelidir. Matematik, sosyal bilgiler gibi derslerde insanların tarihinin göz alıcı ve karanlık yanları anlatılmalıdır (Akt., Akbaş, 2004).

Değerler eğitimi çalışmalarının biraz daha sistemli ilerlemesi için değerler eğitimi çalışmalarının zorunlu olmasını bazı rehber öğretmenler çözüm yolu olarak görmüştür. Bununla ilgili bakanlığın okullara resmi yazı göndermesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Değerler eğitimi çalışmaları genel olarak okullarda planlı olarak yürütülmemektedir. Ancak az da olsa örtük bir şekilde eğitimin içinde görülebilmektedir. Ancak planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması da gerekmektedir. Yazıcı, (2006)' ya göre değerler eğitimi sırasında karşılaşılan sorunları en aza indirmek için ilk yapılacak olan şey, etkili bir değerler eğitimi programının hazırlanmasıdır.

Ortaokulda çalışan rehber öğretmenler belli dönemleri aşmış olarak kendilerine gelen öğrencilere değerleri kazandırmanın zor olması sebebiyle bu eğitimlerin erken yaşlarda yapılmasının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Yılmaz, (2010)' a göre çocuk, aileden taklit yoluyla öğrendiklerini okuldaki eğitimle ve çevreden gördükleriyle geliştirir. Çocukluk yıllarının başında öğrenilen şeylerin izlerinin silinmesinin zorluğu göz önünde bulundurulursa, ilk çocukluk dönemi eğitiminin de önemi ortaya çıkmaktadır.

Değer eğitimi verilirken disiplinler arası bağlantı kurmak da önerilen bir diğer çözüm önerisidir. Bu şekilde çalışmaların bütünlük içinde ilerleyeceğini söylemişlerdir. Rehber öğretmenler, bazı değerlere dair ülke geneli aynı zaman diliminde çalışmalar yapılmasının faydalı olacağını ifade etmişlerdir. Dünya engelliler günü, ağaçları koruma günü gibi... Ancak değerler eğitimi hayatın tüm alanlarında, her zaman üzerinde durulması gereken sadece bir güne sığmayacak kadar önemli bir husustur. Okullarda yürütülen çalışmalara ek olarak ülke geneli de çalışmalar olmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Rehber öğretmenler, okulun ihtiyaçlarına göre her sene belli değerlerin ön plana çıkarılıp o değerlere ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aylık değer öğretimi yerine değerler eğitiminin bu şekilde yürütülmesinin daha faydalı olacağını düşünmektedirler. Değerler eğitimi belli bir ay ile sınırlandırılmamalı hayatın içinde her yaş döneminde yer almalıdır.

Rehber öğretmenler, sınıf rehber öğretmenlerine ve okul rehber öğretmenlerine okullarda değerler eğitimi çalışmalarını nasıl yapabileceklerine dair hizmet içi eğitim verilmesi önemli bulmuştur.

Rehber öğretmenler teknoloji kullanımının değerler eğitimi olumsuz etkilediğine dair herhangi bir görüş belirtmemiştir. Ancak günümüzde herhangi bir kısıtlama ve süzgeç olmaksızın kullanılan kitle iletişim araçları ve sosyal medyayı kullanan çocuklarda değerler eğitimi zorlaşmaktadır.

Rehberlik ders ve faaliyetleri öğrencilerde değer gelişimi açısından önemli imkanlar sunmakla birlikte halihazırdaki durumla ilgili olarak okullarda rehber öğretmen olmayışı veya olanların da kendi rutin görevlerini yetiştirme kaygısı içinde olmaları nedeniyle değerler eğitimine yönelik etkili çalışmalar gerçekleştirmekte zorlandıkları anlaşılmaktadır. Rehber öğretmen temini konusunda sıkıntı yaşamayan ve rehber öğretmenlerinin değerler eğitimi konusunda farkındalık düzeyinin yüksek olduğu bazı resmi ve özel okullarda ise rehberlik etkinlikleri ile değerler eğitimi çalışmalarının paralel yürütülebildiği ve rehber öğretmenin diğer öğretmenleri bu konuda desteklediği anlaşılmaktadır. Eğer okullardaki rehber öğretmen ihtiyacı karşılanabilir, rehberlik programları değerlerle daha doğrudan bütünleştirilebilir ve hem mevcut rehber öğretmenlerin hem de yeni yetişenlerin değerler eğitimi konusunda doğrudan eğitim almaları sağlanabilirse bu alanda daha olumlu sonuçlar alınabileceği öngörülmektedir (Meydan, 2012).

ÖNERİLER

- Ailelere değerler eğitimi konusunda evlilik öncesi ve sonrasında eğitimler verilmelidir.
- Ailelerin destek alabileceği danışmanlık merkezleri oluşturulmalıdır.
- Ailelerin demokratik aile tutumu benimsenmesine sağlayacak eğitimler verilmeli, çocuklarına yaklaşım tarzına dair farkındalık kazanmalıdır.
- Öğretmenler ve aileler dönemin çocuklarına cevap verebilecek bilgiye ve donanıma sahip olmalı, çocuğun ilgisini çeken, onların dünyasına girebilecekleri yöntemler kullanmalıdırlar.
- Okulun ve ilin ihtiyaç durumuna göre değerler eğitimi çalışmaları planlanmalıdır. İhtiyaçlar öğrencilerden gelen problemler ile veli, öğretmen ve idarenin görüşleri doğrultusunda belirlenmelidir.
- Okullarda okutulan derslerin içeriğine değerler eğitimine dair kazanımlar da eklenmelidir.
- Okul rehberlik ve sınıf planlarına değerler eğitimi çalışmaları eklenmelidir.
- Değerler eğitimi çalışmaları sadece rehber öğretmenlerin görevi olarak görülmemelidir.
- Okullarda yapılacak çalışmalarda iş birliği içinde hareket edilmeli tüm öğretmenler yapılacak çalışmalara aktif katılmalıdır.
- Okullarda değerler eğitimi komisyonu kurulmalı dönem başında, ortasında ve sonunda toplanarak yapılacak çalışmaları planlamalı, tüm okulu ve velileri haberdar etmelidirler.
- Değerler eğitiminde tek bir yöntem yerine birkaç farklı yöntemin bir arada kullanılması daha verimli olacaktır. Bireyin düşüncesine, duygularına hitap edilmelidir. Değerler eğitiminde imkân, kişinin özelliği, sosyal çevre, kazandırılmak istenen değer gibi değişkenlerin gözetildiği farklı yöntemlerin bir arada kullanıldığı bütüncül yaklaşımlar benimsenebilir.

- Çocukların yaparak yaşayarak öğreneceği aktif rol alacağı etkinlikler temel eğitimden itibaren planlanmalıdır. Değer öğretiminde değerleri belirginleştirme yolu izlenmelidir.
- Değerler eğitimi ile ilgili örnek olaylar, hikâyeler, örnek şahsiyetlerin yaşamları, tiyatro ve filmler, geziler, hikâye ve anlatıların yer aldığı dijital-online platformlar hazırlanıp okul ve öğretmenlerin kullanımına sunulmalıdır.
- Hazırlanan materyallerde öğrencilerin seviyesi dikkate alınmalıdır.
- Öğrencilerin motivasyonunu sağlayacak, çalışmalara katılımını sağlayacak yollar izlenmeli düşünsel alanın yanında duyuşsal alanına da hitap edilmelidir.
- Her aya bir değer gibi sınırlayıcı yaklaşım yerine ihtiyaç durumuna göre etkinlik bazlı planlamalar yapılmalıdır.
- Üniversitelerde değer eğitimine dair uygulamalı dersler konulmalıdır.
- Öğretmen eğitiminde (hizmet öncesi ve hizmet içi) vaka örneklerinin analizi üzerinden somutlaştırılmış çalışmalara yer verilmeli özellikle problemlili öğrencilere destek olma yetkinliği bu yolla geliştirilmelidir.
- Rehber öğretmen sayısının okullarda yetersiz olması, rehberlik çalışmalarının yetersiz olması değerler eğitimi çalışmalarına vakit ayrılmasını zorlaştırdığı için okullarda görev yapan rehber öğretmen sayısı arttırılmalıdır. Değerler eğitimi çalışmaları rehberlik çalışmalarıyla doğrudan ilişkilendirilmeli, değerler eğitimi konusunda eğitim almaları sağlanmalıdır.
- Rehber öğretmenin görev tanımı netleşmeli, iş yükü azaltılmalı dönem ortasında niceliğe önem verilen çalışmaların yapılması bakanlık tarafından zorunlu tutulmamalıdır.
- Televizyon ve internet çocukların değer gelişimine olumlu katkısı olacak içerikler sunulmalıdır.
- Eğitim kurumlarının değer eğitimi konusunda yerel yönetimler ve STK'ların sosyal imkânlarından istifade edebilecekleri protokoller gerçekleştirilmelidir/ yaygınlaştırılmalıdır.
- Valilik ve milli eğitimler okullarda değer eğitimine dair projeler yürütmeli, çalışmaları aktif bir şekilde yapma noktasında okullara destek olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akbaş, Oktay (2004) *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 2. kademedeki gerçekteşme derecesinin değerdendirilmesi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aktepe, V. (2014). *Ailede Değerler Eğitimi ve Program İhtiyacı*. K. Ulusoy, A. Arslan (Ed.). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde (77-94). Pegem Akademi: Ankara.
- Aktepe, V., & Yalçinkaya, E. (2016). Okul Ortamında Değerler Eğitiminin Öğrenci Görüşlerine Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. (KEFAD)*,2(17), 113-131.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Çalışandemir, F., & Altun, M. (2019). Karakter ve Değerler Eğitimi İçinde Ersoy, A.F., & Ünüvar P. (Ed.), Erken Çocuklukta Değerler Eğitimi (ss. 115-134). Anı Yayıncılık.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Demirutku, K. (2017). Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü.(ss. 73-74) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı;
- Ekşi, Halil (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt I, Sayı 1.(79–96).
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2(20), S.1-18.
- Güven, Sami (1999). *Toplum Bilim*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Halstead, J. M. (1996). Values and values education in schools. J. M. Halstead and M. J. Taylor. (Ed.). *Values In Education And Education İn Values*. London: Falmer Pres.
- Kurtulmuş, M., Tösten, R. ve Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 281-305.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü" nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 15(45), 59–80.
- Lakshmi, V. & Paul, M. (2018). Value Education İn Educational İnstitutions And Role Of Teachers İn Promoting The Concept. *International Journal Of Educational Science And Research*, 8 (4), 29-38.
- MEB, (2020a). *Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: Resmi Gazete, 31213.
- Meydan, Hasan (2012). *İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi. Sakarya
- Oladipo, S. E. (2009). Moral education of the child: whose responsibility? *Journal Of Social Sciences*, 20(2), 149–56.
- Patton, M. K. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

- TDK (2018). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Singh, A. (2011). Evaluating The impacts of value education: some case studies. *International Journal Of Educational Planning & Administration*. 1(1), 1-8.
- Şen, Ü. (2007). *Millî eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla türkçe eğitimde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Trigwell, K. (2000). Phenomenography: Variation And Discernment. In C. Rust (Ed.), *Improving Student Learning. Proceedings Of The 1999 7th International Symposium* (Pp. 75-85). Oxford, UK: Oxford Centre For Staff And Learning Development.
- Titus, D. N. (1994). Values Education İn American Secondary Schools. Paper Presented At The Kutztown University Education Conference.- (Kutztown, Pa, September 16, 1994). E.T.: [Http://Www.Hi-Ho.He.Jp/Taku77/Refer/Titus.Htm](http://Www.Hi-Ho.He.Jp/Taku77/Refer/Titus.Htm)
- Trout, N. J. (2008). *Building character education in the preschool* (Phd Thesis). Capella University.
- Yalar,T.&Yanpar Yelken, T.(2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38). 79-98.
- Yazıcı, K. (2006) “Değerler Eğitime Genel Bir Bakış”, *Türklük Dergisi*, Sayı: 19, 499-522.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Hüseyin (2010). Çocuğun ailede kazanacağı önemli bir değer: kanaatkarlık. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18)., 55-58.
- Zbar Of Zbar, V, Brown, D & Bereznicki, B. (2003), Values education study: Final report, Curriculum Corporation, Carlton South: Curriculum Corporation.